

Міністерство освіти та науки України
Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола

Циклова комісія
мовно-літературних дисциплін

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

**Розвивальна література для дітей молодшого дошкільного віку
(від 0 до 3-х років) на книговидавничому ринку України**

Виконала:
студентка групи В-41
відділення комп'ютерних та
видавничих технологій
Музика Тетяна Андріївна
Науковий керівник:
Бездіжа Алла Анатоліївна

Оцінка _____

Музика Т. А. Розвивальна література для дітей молодшого дошкільного віку (від 0 до 3-х років) на книговидавничому ринку України.

Дипломна робота на здобуття кваліфікації молодшого спеціаліста зі спеціальності «Журналістика» Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола : Тернопіль. 2021.

У дипломній роботі теоретично обґрунтовано особливості дитячої літератури та її впливу на психологію дітей. Ознайомлено з редакторським опрацюванням дитячих видань. Досліджено розвивальну літературу для дітей молодшого дошкільного віку (від 0 до 3-х років), видавництва які видають даний вид літератури. Наведено приклади, та за критеріями охарактеризовано кожне із видань та видавництв.

Ключові слова: *дитяча література, література для дітей, книжка-іграшка, типологія дитячих видань, видавництво.*

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ	7
1.1 Поняття дитячої літератури у сучасному літературному дискурсі.....	7
1.2 Типологія дитячих видань	11
1.3 Психологічні особливості впливу книг на дітей віком від 0 до 3-х років	16
РОЗДІЛ ІІ РЕДАКТОРСЬКЕ ОПРАЦЮВАННЯ ДИТЯЧИХ ВИДАНЬ	24
2.1 Особливості поліграфічного оформлення видань для дітей.....	24
2.2 Ілюстрації в дитячих виданнях	29
РОЗДІЛ ІІІ СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ ВІД 0 ДО 3-Х РОКІВ	34
3.1 Українські видавництва, які видають книги для дітей молодшого дошкільного віку	34
3.2 Типологічний аналіз дитячих видань.....	46
3.3 Покращення видань для дітей молодшого дошкільного віку.....	63
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Дитяча література – це та література, яка буде необхідною завжди. Для дитячого розвитку необхідна книга, а ще краще коли вона буде відповідати усім стандартам та її змістовне наповнення допоможе читацькій аудиторії дізнатися більше про все те, що нас оточує.

Така література дає змогу читачу познайомитись зі світом не лише через текст, а й через різноманітні ілюстрації. Саме розвивальна література для молодшого дошкільного віку своєю структурою цим і вирізняється з поміж інших.

Сьогодні стрімко розвиваються видавництва, які розповсюджують літературу для дітей віком від 0 до 3-х років. Але чи всі вони видають книги з урахуванням психічних особливостей дітей цього віку не відомо.

Робота редактора та всієї команди над дитячою літературою потребує чимало часу та зусиль, оскільки вона згодом впливає на самовиховання дітей, тому слід дотримуватись певних вимог, стандартів та вивчати психологію дітей, а не нехтувати цим.

Актуальність запропонованої роботи визначається тим, що у науковому дискурсі відсутні дослідження розвивальної літератури для дітей молодшого дошкільного віку на книговидавничому ринку України.

Незважаючи на стрімкий розвиток дитячої літератури за останні декілька років, досліджень на цю тему не так вже й багато.

Відсутність конкретної інформації щодо видань дитячої літератури не завдає перешкод на книговидавничому ринку. Дитяча література продовжує з'являється від відомих українських видавництв, які ми проаналізуємо згодом.

Талановиті дитячі письменники, рівень майстерності яких зростає з кожною книжкою, допомагають у створенні якісної, української, дитячої книги.

Видавництва які видають таку літературу: «Школа», «Мандрівець», «Навчальна книга – Богдан», «Книжкова хата», «Ранок», «АССА», «VIVAT».

Ситуація складається таким чином, що дитячої періодики є багато, але чи редагована та виготовлена вона на належному рівні не відомо. В результаті дитячі видання, можуть мати велику кількість помилок та недоліків і містити інформацію, яка не є призначеною для читання дітям, що є неабияким показником недосконалої роботи у таких видах видань.

Для розуміння проблеми глибше необхідно проаналізувати типові видання для дітей молодшого дошкільного віку будь-якого видавництва та зробити висновки щодо отриманих результатів досліджень.

Отже, проблема відсутності норм та правил редагування дитячої літератури є незаперечною, так само як і подальша розробка та вдосконалення цих норм редагування.

Наукова новизна полягає у тому, що вперше здійснено аналіз розвивальної літератури для дітей молодшого дошкільного віку.

Мета роботи – комплексна оцінка розвивальної літератури для дітей молодшого дошкільного віку (від 0 до 3-х років) на книговидавничому ринку України.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання наступних **завдань**:

- дати характеристику дитячій літературі у сучасному літературному дискурсі;
- описати загальну типологічну характеристику дитячих видань;
- дослідити психологічні особливості впливу книг на дітей віком від 0 до 3-х років;
- обґрунтувати роботу редактора над дитячими виданнями;
- проаналізувати особливості ілюстрацій у таких виданнях;
- схарактеризувати українські видавництва, які видають книги для дітей молодшого дошкільного віку;
- аналіз та типологія досліджуваної літератури для дітей;
- надання рекомендації щодо покращення видань.

Об'єктом дослідження даної роботи є розвивальна література для дітей молодшого дошкільного віку (від 0 до 3-х років) на книговидавничому ринку України.

Предмет дослідження – аналіз та характеристика дитячих видань.

Для вирішення поставлених у роботі завдань була використана система **методів** наукового дослідження, а саме:

- метод індукції – на основі конкретних дитячих книжок зроблено висновки щодо їх особливостей;
- метод аналізу застосовано під час загального аналізу дитячих видань;
- описовий метод, який дав можливість описати усі необхідні дослідження.

Теоретичне значення дослідження полягає у тому, що його висновки є внеском для покращення подальшого редагування та розповсюдження ще якіснішої розвивальної літератури.

Практичне значення роботи полягає у можливості схарактеризувати такий вид літератури та дати рекомендації щодо його покращення.

Основні **теоретичні та практичні положення** дипломної роботи та запропоновані висновки можуть бути використані:

- у навчальному процесі;
- у практичній діяльності навчальних закладів;
- у професійній діяльності викладачів, студентів тощо;
- у подальшій роботі над дослідженням і розширенням теми.

Структура дослідження. Дипломна робота складається зі вступу, основної частини, яка у свою чергу складається з двох теоретичних та одного практичних розділів (8 підрозділів), висновків, списку використаних джерел (позицій) та додатків. У тексті дипломної роботи міститься 14 таблиць та 7 рисунків. Загальний обсяг роботи складає 94 сторінки. Основний текст викладено на 65 сторінках.

РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДИТЯЧОЇ ЛІТУРАТУРИ

1.1 Поняття дитячої літератури у сучасному літературному дискурсі

Література – це такий аспект людської діяльності, який показує усі не зрозумілі для людей питання. Так само й автори дитячої літератури описують те, що допомагає маленькому читачу адаптуватися до навколишнього середовища.

Дитяча література – це термін, який відсутній у державних стандартах, тому ми вирішили виокремити декілька визначень науковців.

Огар Е. І. під терміном дитяча література позначає «сукупність словесних творів художнього і нехудожнього характеру, адресованих дітям різних вікових категорій і створених з урахуванням специфіки дитячого сприйняття» [34, с. 9].

Також вона вважає що слід розрізняти такі поняття, як дитяча література і література для дітей.

«Дитяча література створюється спеціально для дитячої читацької аудиторії. Автор враховує специфіку дитячого сприйняття, спрямовуючи всі зусилля на те, щоб його твір зрозуміли і добре засвоїли реципієнти юного віку» [34, с. 10].

«Поняття література для дітей є ширшим, адже ним позначається і дитяча література, себто створена спеціально для дітей, і "доросла" література, що може бути цікавою і – головне – зрозумілою певним категоріям дитячої читацької аудиторії» [34, с. 10].

У літературознавчому словнику-довіднику «дитяча література – це література, творена безпосередньо дітьми. До неї належать різні жанри фольклору (лічилки, дражнили, ігрові пісні та ін.), а також перші спроби пера юних початківців (поезія, проза тощо)» [31, с. 198].

Кизилова В. В. стверджує, що «література для дітей та юнацтва – це художні твори різних родів і жанрів, що на рівні своєї формо змістової єдності адресовані читачу відповідної вікової категорії, задовольняють його

емоційні, естетичні й етичні запити, можуть мати подвійну рецепцію (дитина й дорослий), узалежнюються від законів, властивих художній словесності взагалі» [26, с. 5].

Дослідниця Цалапова О. М. говорить, що «література для дітей – це особливий спосіб спілкування дорослого світу з дитиною, прекрасна можливість передати маленькій людині багатовіковий досвід життя в суспільстві. Книга для дітей віддзеркалює внутрішній психологічний стан суспільства, оголює ті проблеми, на які хворіє «доросла» частина спільноти» [53].

Ми пропонуємо таке визначення щодо даного поняття: дитяча література – це твори призначені для читання дітей різних вікових категорій. Вона несе комунікативно-психологічний вплив та бере участь у формуванні особистості.

Дана література розширює світобачення дітей, дає можливість якнайпростіше дізнатися про певні події, явища, допомагає легко зрозуміти та засвоїти інформацію, закладаючи при цьому якості, які впливають на самовиховання.

«Розвиток літератури для дітей на сучасному етапі можна схарактеризувати такими ознаками: відсутністю тематичного обмеження; подоланням тематичних табу, які існували в радянській літературі; добре розвиненою жанровою системою літератури для дітей; у літературі для дітей молодшого і середнього шкільного віку домінує фантастичне над реальним; у літературі для читачів старшого шкільного віку – превалює реалістична проза; поетичні тексти адресовано здебільшого дітям дошкільного та молодшого шкільного віку, тоді як прозові – читачам-підліткам і юнацтву; у центрі оповіді знаходиться дитина, що не завжди є позитивним героєм; поглиблюється психологічна характеристика персонажів; використовуються фольклорні сюжети, мотиви та образи, а також переосмислюється літературна традиція попередніх епох; відбувається зміна у функціональних параметрах твору: він розрахований не тільки на те, щоб навчити і виховати,

а й щоб реалізувати комунікативний процес (автор-текст-читач), запропонувати читачеві новий емоційний досвід, розважити дитину» [54, с. 20].

Література для дітей – великий простір для дослідження. Сучасні дитячі твори розкривають багато різноманітних тем, значна частина яких має специфічні властивості «дорослого світу». Література представлена чисельними новелами, повістями та романами.

Психологічна й емоційна характеристика персонажів стає глибшою та багатогранною. Протягом розгортання сюжету герої часто змінюються, їхні образи еволюціонують або навпаки – деградують.

Усе частіше у сучасних творах для дітей та юнацтва простежуються фольклорні мотиви, образи й сюжети, що досить чітко увиразнює їхню культурно-національну приналежність. Нерідко у таких творах відбувається переосмислення літературних традицій і тенденцій, актуальних для попередніх історичних епох.

«Ульяна Баран (друкувалася у фахових виданнях під прізвищами Вовк та Гнідець) зазначає, що специфіка дитячої літератури полягає у хисті митця відобразити і навіть зробити видимою для реципієнта будь-якої вікової категорії саму природу дитини, а через неї вказати на помилки та недоліки дорослого світу» [60, с. 297].

«Модель дитячого читання ХХІ століття орієнтується на твори, які сприятимуть скорішому дорослішанню юного читача, вмінню пристосуватися і віднайти своє місце в соціумі» [60, с. 297].

У зв'язку з проблемою книговидавництва в Україні у ХХІ ст. почали більше вивчати дитячу книгу, яку пропонують на книговидавничому ринку.

Багато видавництв розпочинають роботу в цій галузі, друкуючи книги для дітей різного віку. Але загалом розвиток дитячої книги бажає вдосконалення як зовнішньо, так і внутрішньо.

Дитячої літератури є багато видів. Її можна класифікувати за родами (епос, лірика, драма) і за жанрами.

«Практична класифікація дитячої літератури побудована на особливостях процесу читацької психології й періодизації освітнього процесу: література для дошкільнят, для молодших школярів, для учнів середніх класів. Літературу для дітей старших класів називають підлітково-юнацькою. Тільки жанрово-видова класифікація є стабільною, інші являють собою динамічні системи» [27, с. 10].

Оскільки тема нашої роботи – це розвивальна література молодшого дошкільного віку (для дітей 0-3 років), то її можна виділити як окремий вид дитячої літератури.

Діти в такому віці не в змозі самотійно читати, тому батьки допомагають їм вивчати світ за допомогою розвивальної літератури. Зокрема це різні види книжок з ілюстраціями, книжки-гармошки, книжки-пазли, книжки з елементами, які рухаються, тактильні книжки, книжки з музичним супроводом та багато інших, які допомагають розвинути уяву, дрібну моторику, концентрацію уваги читача.

«Переважна більшість книжок для дітей наймолодшої вікової групи, які представлені на українському ринку, виготовлені в Китаї за ліцензіями іноземних видавництв. Такий стан речей дуже шкодить текстовому та ілюстративному наповненню, які лише формально перекладаються українською мовою і залишаються іноземними по суті» [25, с. 1].

Сьогодні цей вид літератури виконує дві головні функції: виховну та освітню.

Зрозуміло те, що ці дві функції вирізняють цей вид літератури серед всіх інших, при цьому акцентуючи на вікових особливостях.

«З поміж інших Тетяна Качак виділяє: комунікативну, естетичну, риторичну та гедоністичну функції» [24, с. 12].

Комунікативна функція допомагає читачу висловити власну думку, опанувати мовну поведінку, збагатити свій словниковий запас та розширити мовленнєвий досвід. Саме ця функція допоможе долати бар'єри під час спілкування, у дитини не буде відчуття не розуміння співбесідника.

Естетична функція дає читачу змогу побачити «красу» творів. Мовне багатство, художні засоби, мистецькі жанри тощо.

Риторична функція полягає в тому, що читаючи дитина ніби «зливається» в єдине з автором. Після цього дуже часто і з'являються нові письменники.

Гедоністична функція допомагає читачу у розумінні тієї книги, яку вона читає, через естетичну насолоду цікавої за тематикою книги.

На думку Наталії Борисової [9, с. 20] можемо виділити такі загальні теми, притаманні більшості літератур світу для дітей: поняття добра та зла, стосунки з рідними та близькими, шкільне життя.

Оскільки у віці від 0 до 3-х закладений розвиток дитини, формування світобачення, то важливим є смислове наповнення такого роду книжок. Дитяча книжка має не лише повчати, а також формувати різносторонність та гармонію, сприяти соціалізації дитини у світі, який щодня стрімко розвивається.

У програмі розвитку дитини дошкільного віку Білана О. І. зазначено що «третій рік життя є одним із найголовніших у засвоєнні дитиною мови. Це стадія особливої чутливості дитини до мовних впливів. Також у цьому віці дитина починає мислити, відкриваючи для себе властивості об'єктів не лише на власному досвіді, а й у процесі практичного й мовленнєвого спілкування з дорослими» [5, с. 12].

Отже, часто через зв'язок дитини з книгою у ранньому віці згодом формуються духовні цінності. Саме дитяча література впливає на почуття, емоції, уяву, вміння реагувати на зовнішні фактори. Це все є необхідним для гармонійного розвитку особистості й відповідно дитяча книга має бути якісним продуктом, як зовнішньо, так і внутрішньо.

1.2 Типологія дитячих видань

Розвиток дитини неможливий без додаткових засобів, більшість батьків обирають для цього книгу, за допомогою якої відбувається процес

спілкування та пізнання. Її можуть використовувати просто як предмет, іграшку або ж ілюстрацію.

Типологічну характеристику дитячих видань вивчали Огар Е., Антонова С., Карайченцева С., Болховітінова С., Валуєнко Б.

«Огар Е. І. здійснює типологізацію на основі комплексного системного критерію, що складається з таких типових ознак: цільове призначення, читацька адреса і тематика твору.

За цільовим призначенням поділяє на:

- художню;
- пізнавальну;
- навчальну.

За читацькою адресою є чотири вікові групи:

- діти дошкільного віку (3-7 років);
- молодшого дошкільного віку (8-11 років);
- середнього шкільного віку (11-14 років);
- старшого шкільного віку (14-18 років)» [34, с. 30].

Таку класифікацію науковець вважає занадто узагальненою, бо у своїй соціалізації дитина проходить більше етапів розвитку. Тому вона пропонує видавцям орієнтуватись на більш деталізований віковий сегмент реципієнта.

За специфікою матеріальної побудови розрізняють книжкове, аркушеве, комплектне видання і книжку-іграшку.

За ознакою періодичності виходу видання поділяють на:

- неперіодичні (виходять одноразово і продовження спеціально не передбачається);
- серіальні (виходить протягом певного часу нумерованими чи датованими випусками з постійною спеціальною назвою).

За знаковою природою інформації:

- текстові (в яких переважає словесний, цифровий, формульний або змішаний текст);

- нотні (в яких зафіксовано музичні твори за допомогою нотних знаків);
- картографічні (в яких подаються картографічні твори);
- образотворчі (в яких розміщуються живописні, графічні, скульптурні твори мистецтва, діаграми схеми тощо).

Особливим різновидом образотворчого видання, адресованого дітям, є книжка-розмальовка.

За складом основного тексту: моновидання та полівидання.

За матеріальним носієм інформації: паперові та електронні.

Чіткої типології щодо дитячих видань немає, проте у нормативних документах Книжкової палати України, зокрема ДСТУ 3017—95 «Видання. Основні види. Терміни та визначення» зазначено таке поняття, як книжка іграшка.

«Книжка-іграшка – це видання особливих конструктивних форм, призначене для розумового та естетичного розвитку дітей» [21, с. 7].

«Розрізняють такі різновиди книжок-іграшок: книжка-ширмочка, книжка-вертушка, книжка з ігровим задумом, книжка-панорама, книжка-витівка, книжка-фігура» [21, с. 7].

Огар Е. в навчальному посібнику «Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки» визначає книжку-іграшку як оригінальний за конструктивним вирішенням різновид видань [34, с. 64].

Вичерпну типологію видів книжок-іграшок подає Огар Е. Виокремлюючи такі види: книжка-«забавка», книжка-конструктор, музична книжка-іграшка, книжка-«розкладанка», книжка-«шопка», книжка-«куліска», книжка-«вирубка», книжка-«панорамка», «ажурна» книжечка, книжки-«виклеюванки», книга з серії «доторкнися і відчуй», а також пальчикова книжка-іграшка.

Антонова С. частково використовує класифікацію, наведену у Державному стандарті, та зазначає типи книжок-іграшок, які вона знає:

«книжка-ширмочка, книжка-гармошка, книжка-вертушка, книжка з ігровим задумом, книжка-панорама, книжка-витівка, книжка-поробка» [4].

Е. Огар і С. Болховитинова також виділяють з-поміж книжок іграшок і книжки-малятка.

Реальна картина сучасної типології дитячих видань має незадовільний стан, бо не показує повної картини розвитку таких видань на книговидавничому ринку.

Зупинимось на книжках-іграшках, адже це видання спеціальних конструктивних форм, призначених для розумового та естетичного розвитку дітей, і одна з перших книг для маленьких дітей (від 0 до 3 років), яку дорослі використовують для організації спілкування з ними. Дошкільнята не мають навичок читання, досвіду сприйняття серйозних творів мистецтва, тому основною метою першої книги, на наш погляд, є комунікативне мовлення.

Проаналізувавши всі відомі типи іграшкових книжок, ми формулюємо нашу класифікацію, яка включає наступне:

«Книжки-"забавки" виготовляються не лише з поліграфічних матеріалів, а й зі спеціальних пластмасових, гумових, тканинних. Видання з синтетичних полімерів, сторінки яких мають форму подушок, значно ближчі до гумових іграшок для купання, ніж традиційне паперове видання. "Книжки", обшиті тканиною, рельєфними аплікаціями на обкладинці, є різновидом м'якої іграшки» [34, с. 65].

«Книжка-конструктор – це видання на основі "Лего", "Пазлів" тощо» [34, с. 65].

«Музична книжка-іграшка – верхня частина розвороту відводиться для тексту, на нижній – розташовується клавіатура, часто з цифрами, аби дитина, що не знає нот, могла відтворити будь-яку мелодію» [34, с. 65]. Сюди можна і віднести книжки-поробки.

«Книжка-"розкладанка" – це мініатюрна з яскравими картонними сторінками різноманітних кишенькових форматів найчастіше мають традиційний вигляд "ширмочок", "гармошок"» [34, с. 65].

«Книжки-"панорамки" – портативний формат, який розкладається або у вертикальній, або у горизонтальній площині» [34, с. 66].

«Книжки-"шопки" та книжки-"куліски" – з рухомими вставними елементами, книжки з розсувними сторінками (наступна сторінка вкладається в попередню)» [34, с. 66].

«Книжка-"вирубка" – це коли на всіх сторінках вирубки роблять в одному місці, на оправі виникає стереоефект – об'ємне озеро, сонце тощо. "Віконця" можуть розташовуватися на сторінках й у різних місцях. Тоді це певні деталі зображення, окремі фрагменти цілого. Вирубки використовують й для рубрикації (подібно до алфавіту в записнику)» [34, с. 66].

«"Ажурна" книжечка – видання такого характеру мають різноманітні вирізи і отвори, через які дитина ніби зазирає в середину книжки. Розвороти не повторюють один одного. Тому з кожною новою сторінкою малюк відкриває для себе щось нове. Такі видання призначаються для розвитку мануальних здібностей дитини» [34, с. 66].

«Книжки-"виклеюванки" – з забавами-вправами призначені для дітей, які починають розрізняти кольори, рахувати і вивчати літери» [34, с. 66].

«Книга з серії "доторкнися і відчуй" – це видання у створенні яких беруть не паперові матеріали, якими заповнюють частини зображення, а інші. Вона дає можливість відчутти фактуру ковдри, гума – м'яча» [34, с. 67].

«Пальчикова книжка-іграшка – створені спеціально для дітей віком від року до двох. З їх допомогою можна розширити уявлення про емоції і жести, розвинути уяву, цілеспрямовану увагу, просторове мислення, формування активної мови» [34, с. 67].

«Книжки-малюк – це мініатюрні видання (синонім – "книга-малюк", "карликова книжка") мають і емоційно забарвлені форми вживання – "книжки-крихітки", "книжки-карлики", "книжки-ліліпути", "кишенькова книжка", "книжка-колібри", "книжка-комашка", "книжечка"» [19, с. 1].

Загалом образність дитячих видань забезпечується різними формами, матеріалами, забарвленням, звуковими супроводами. Ці елементи досить

часто використовують в одній книзі, при цьому роблячи книжку насиченою та цікавою для юного читача, що є важливим задля отримання емоцій.

Такий оригінальний вид книжок є ефективним засобом для розумового та естетичного розвитку дитини, хоча існують суперечні думки щодо цього.

Отже, чіткі властивості книг для молодших читачів та образи їх архітектури, що складають матеріальну структуру книг, можуть бути забезпечені незвичайною формою книги. Кожен тип іграшкових книжок призначений для виконання своєї індивідуальної функції, яка пов'язана з розвитком певних навичок у дитини. Крім того, зв'язок між книгою та іграшкою допомагає дитині швидше звикнути до процесу читання.

1.3 Психологічні особливості впливу книг на дітей віком від 0 до 3-х років

Значення книг для дитини дуже велике. Книги служать для того, щоб розширювати уявлення дитини про світ, знайомити його з предметами, природою, усім, що його оточує.

З дитинства за читанням книг людина активно розвиває своє мислення. Книга привчає до посидючості і вироблення навичок самостійної роботи, змушує думати, аналізувати, передбачати. Ці якості важливі для того, щоб справлятися з життєвими проблемами і турботами, знаходити рішення для найскладніших завдань. Книги формують світогляд, цінності, переконання, особисту філософію. Книга відкриває перед дитиною новий, ще незвіданий і величезний світ.

Якщо діти будуть бачити в книгах і в читанні джерело інформації, то для них будуть відкриті всі накопичені людством знання.

Знайомити дитину з книгами краще з самого народження. Книга – це дуже важлива форма спілкування між дитиною і батьками. Книги можна починати читати дитині ще з колиски. Поки ви займаєтеся малюком (купаєте, годуєте і т. д.) варто розповідати йому невеликі дитячі віршики та казки.

Звичайно, малюк ще нічого не розуміє, але він прекрасно вловлює інтонацію і звуки.

Прищеплювати любов до книг потрібно з самого раннього дитинства, тоді й надалі не виникне проблем. У дитини повинна з'явитися звичка до читання і тоді в старшому віці, вона так само буде продовжувати читати.

Батьки повинні докласти максимум зусиль, щоб сформувати у дітей потребу в читанні. І тоді буде не дуже важливо, коли дитина вперше прочитає самотійно першу книгу: в 4 роки або чи в першому класі. Двері в чудовий світ літератури буде відкрито. Величезна перевага книг – це присутність в них моралі.

Уміння читати передбачає цілий комплекс навичок, і для опановування кожним з них потрібні зусилля.

Мало запам'ятати всі букви і навчитися складати з них слова, а потім і речення. Доведеться тренувати пам'ять, щоб не забувати до кінця фрази, її початок, а до другої сторінки – початок першої. Читаючи або слухаючи книгу, діти уявляють себе на місці головних героїв. Перед ними відкривається чудовий світ, сповнений принцес, благородних вчинків і злих чаклунів.

Книга для дитини виступає в ролі вчителя, показує йому, які вчинки хороші, а які – погані.

Цим книга вигідно відрізняється від фільму або мультика, в яких герої дані вже готовими – такими, як їх захотів представити творець фільму.

Глибокий сенс дитячих казок безпосередньо впливає на виховання дитини, розповідаючи йому про добро і зло, про хороші та погані вчинки. На прикладі улюблених персонажів дитина зможе навчитися тому, як слід чинити, і яких дій потрібно уникати. Іноді книги діють на супротивність, роблячи головними персонажами лиходіїв і висміюючи їх погані вчинки. Роз'яснивши дитині сенс і зміст книги, батьки допоможуть не тільки розвивати уяву, а й вплинути на грамотне встановлення причинно-наслідкового зв'язку. За допомогою літератури дитина зможе зрозуміти, що

за будь-якою дією сліднують свої наслідки, і що будь-який поганий вчинок рано чи пізно буде покараний. Встановлення причинно-наслідкових зв'язків у малюків відбувається з працею, але завдяки літературі й цей складний момент навчання буде освоєний.

Читання сприяє збільшенню словникового запасу і розвитку мовлення. А кожне нове слово, що стало зрозумілим, розширює межі світу, збагачує його новим сенсом. Його мислення стає більш впорядкованим, формується міцний фундамент для подальшої освіти.

Варто відзначити, що, коли дитина слухає книгу, вона може стати більш самостійною. Під час читання концентрація збільшується, і дитина вчиться слухати, що інший говорить. Щоб проникнути в розповідь, дитина знаходиться в максимальному центрі уваги і уважно прислухається до кожного слова.

Це покращує її концентрацію. Крім того, в той час, як дитині читають казку, вона вчиться. Після прочитання обов'язково слід попросити дитину коротко розповісти про те, що вона почула і дізналася нового.

Психологи давно довели, що діти, які багато читають, відрізняються спокійним характером.

Вони здатні довше зосереджувати свою увагу на конкретному об'єкті вивчення, а це, своєю чергою, сильно полегшує процес навчання. Ті діти, які в дитинстві багато читали й часто проводили час за книгою, в школі будуть більш посидючими.

За допомогою книг можна розвинути й пам'ять. Вчити вірші, розповідати казки і так далі. Дитина рано чи пізно сама почне розповідати батькам той чи інший твір.

Якщо ви хочете, щоб ваша дитина читала – подавайте їй приклад. Головне – не потрібно змушувати читати, інакше дитина буде сприймати процес як каторгу, покарання, від якого хочеться швидше позбутися. Після таких заходів дитина, навряд чи захоче продовжувати читати для себе. Адже в першу чергу книга – це все-таки розвага і нескінченні години задоволення.

Вона повинна сприйматися як приємне заняття, джерело цікавої і корисної інформації, а не нав'язана необхідність.

Також батькам слід уважно відбирати літературний матеріал для своєї дитини. На ранньому етапі розвитку, коли малюк тільки починає тягнутися до книг, для нього варто відбирати книги лише з ілюстраціями. Надалі дитина може перейти до вивчення книг з текстом. Такий поступальний підхід допоможе малюкові ознайомитись з книгою і зрозуміти, що це цікаво.

Спільне читання книг дитини з батьками буде зближувати родину. Такі діти ніколи не будуть відчувати себе самотніми, а у батьків з'явиться можливість дізнатися коло інтересів своєї дитини, адже часто дитина асоціює себе в майбутньому з улюбленим персонажем. Можна після прочитання книги обговорити прочитане, так дитина навчиться висловлювати свою думку, слухати думку інших і розвинути навички комунікації з іншими людьми.

Психологи вважають, що діти, яким читають книги батьки, емоційно врівноважені та впевнені в собі. Відвідуйте книжкові магазини.

З моменту приходу в школу дитина повинна усвідомити, що багато знань потрібно здобувати самому, а допоможе в цьому книга.

В наші дні діти все рідше і рідше беруть в руки книгу. Відбувається це через те, що сучасний світ буквально напханий телебаченням та інтернетом. Також виною цьому можуть бути несвідомі батьки, які помилково вважають, що всі необхідні знання в житті дитина зможе почерпнути з телевізора або інтернету. Але не слід забувати, що для дитини дуже важливо, щоб їй перед сном читали книгу. Спочатку вона просто допомагає малюку заснути, але на підсвідомому рівні у дитини відкладається необхідна інформація, яка їй обов'язково стане в пригоді в майбутньому.

Психологічний підхід розуміння специфіки літератури для дітей передбачає врахування вікових особливостей адресата, а також уміння письменника асимілюватися з дитячою аудиторією, знаходити з нею спільну мову.

Людина починає формувати своє бачення і власне сприйняття світу з дитинства. На неї найбільше впливають етапи дошкільної освіти, коли здобуваються найпростіші знання про навколишній світ та вік початкової школи, коли база знань усіх сфер формує чітке уявлення про те, що дитина є частиною суспільства, його важливою одиницею.

Ранній розвиток – це не просто раннє читання та арифметика. Перш за все, це розвиток основних психічних процесів: уваги, уяви, пам'яті, логічного та просторового мислення, вміння аналізувати та узагальнювати. Тобто створюється таке розвивальне середовище, в якому дитина могла б успішно розвивати та реалізовувати свою пізнавальну діяльність. І саме книга може дати глибокі базові знання, які згодом стануть ключовими.

«Психіка дитини є надзвичайно вразливою. Життя сприймається нею в образно-емоційному плані. Дитина може ставитися занадто емоційно навіть до повсякденних подій та явищ. Редактор повинен вміти оцінити те, як твір впливатиме на почуття юного читача, і виявити в авторському тексті фрагменти, які могли б негативно вплинути на психіку дитини» [34, с. 71].

При вивченні дитячої психології послуговуються такими принципами:

1) «Гуманізму і педагогічного оптимізму. Провідний зміст його виражається у вимозі «Не зашкодь!». Психолог повинен передусім знати психологічні особливості, причини поведінки дитини, тактовно, чуйно, шанобливо ставитися до неї, вірити в її майбутнє» [36].

2) «Науковості й об'єктивності. Цей принцип передбачає вивчення психічного розвитку, його механізмів і закономірностей відповідно до засад дитячої психології, а не інших наук чи за аналогією до психічних особливостей дорослого. При цьому важливо враховувати закони і закономірності дитячого розвитку, особливості дитячої психіки на кожному віковому етапі. Психологія виходить із того, що дитина є повноцінною людиною з притаманними їй власним баченням світу, складом думок, змістом і проявами переживань. Перед вивченням дитини і її внутрішнього

світу необхідно засвоїти основні ідеї психологічної науки, оволодіти спеціальними знаннями з дитячої психології» [36].

3) «Детермінізму. Будь-яке психічне явище взаємопов'язане з іншими, обумовлюється комплексом зовнішніх і внутрішніх причин: умовами життя, вихованням, особливостями соціального оточення, характером спілкування дитини з дорослими та однолітками, специфікою її діяльності й активності. Не буває «добрих» або «важких» дітей, а є причини, які зумовлюють прояв певної якості, властивої конкретній дитині. Тому так важливо зрозуміти причини становлення психіки дитини, конкретних психологічних фактів» [36].

4) «Єдності свідомості і діяльності. Свідомість формується в діяльності, а ускладнення діяльності, засвоєння нових її видів збагачує і змінює свідомість. Це означає, що вивчати свідомість можна опосередковано, через вивчення діяльності дитини» [36].

5) «Розвитку психіки, свідомості в діяльності. Для вивчення психічних особливостей дитини потрібно організувати відповідну діяльність (творчу уяву, наприклад, можна зафіксувати в малюванні або при складанні казок)» [36].

6) «Історизму (генетичний підхід до вивчення психіки дитини). Під час вивчення явищ дитячої психології необхідно з'ясовувати, як вони виникли, розвиваються і змінюються під впливом взаємодії дитини з дорослим, її діяльності і спілкування з однолітками. Цей принцип спрямовує дослідника на аналіз впливу конкретних культурно-історичних умов на розвиток психіки дітей, становлення їхньої особистості» [36].

7) «Комплексності, системності і послідовності. Вивчення дитини має відбуватися послідовно, через певні проміжки часу. При цьому необхідно досліджувати не окремі параметри, а простежувати всі аспекти розвитку, щоб не лише контролювати, але й прогнозувати його перехід, ставити педагогічні завдання» [36].

8) «Ретельності і регулярності. Дотримання його передбачає детальне, системне відстежування процесу формування психіки дітей з використанням відповідних методів дослідження» [36].

9) «Вікового, індивідуального та особистісного підходу. Загальні закони психічного розвитку проявляються у кожної дитини індивідуально, своєрідно і неповторно. Кожна дитина засвоює мовлення, вчиться ходити, діяти з предметами, при цьому шлях її розвитку залишається індивідуальним» [36].

З 6 місяців у дитини розвиваються зорові і тактильні відчуття, тому вона здатна реагувати на подразники. Ілюстрації в публікаціях в цей вік повинні бути великими і яскравими, щоб привертати увагу.

«У дитини віком 1–3 роки відбувається прискорення пізнавальних і психічних процесів. Особливо інтенсивно розвиваються слух, зорова, дотикова та кінестетична чутливість. Насамперед діти пізнають форму, у чому їм допоможуть ігри та завдання, під час яких потрібно зіставляти запропоновані предмети з відповідними реальними зразками. Приміром, завдяки анімації чи відео малюк краще зрозуміє форму об'єкта» [51, с. 8].

«На 3-му році життя діти добре розрізняють основні кольори і деякі їх відтінки, засвоюють назви кольорів. Швидко розвивається слух дитини: переддошкільники тонко розрізняють музичні тони, різні звуки, голоси людей і тварин» [59, с. 40].

Проте не потрібно забувати про негативний вплив звукових ефектів, а саме використання: різких, неритмічних, неочікувано гучних сигналів, неприємний голос.

«На початку третього року життя у дитини розвивається просторова уява. У мультимедійному інтерактивному виданні доцільно умістити завдання, що стосуються орієнтування на місцевості (наприклад, допомогти головному героєві пройти лабіринт, перейти річку через місток). Проте увага в такому віці надто нестійка, тому завдання варто зробити короткочасними у виконанні» [51, с. 8].

Для кращого засвоєння дітям такої вікової категорії потрібен проілюстрований варіант. Ілюстрації повинні відповідати уявленню дитини в такому віці. Для читачів в цей період життя все здається казкою, всі усміхнені та несуть позитив, тому персонаж має бути зображений стримано.

Є багато способів відтворення цієї вимоги, зокрема спочатку йде начитування інформації про зображення на екрані, згодом воно зникає, з'являється п'ять подібних картинок, з яких дитина має обрати відому.

Мислити дитина може тільки про ті предмети, які бачить, з якими щось робить, в процесі практичного і мовного спілкування з дорослими. Мовлення включається в наочно-дійове мислення дитини, відкриваючи можливість його подальшого удосконалення.

У зв'язку з певними віковими категоріями авторам і редакторам слід проявляти обережність при підготовці видань, звертаючи увагу не тільки на технічні вимоги до цієї літератури, а й на можливий психологічний вплив.

Роль читання в розвитку кожної дитини велика. Адже читання має великий вплив на розвиток дитини: його інтелект, творче та логічне мислення, емоційний і соціальний розвиток, психологічний і психофізіологічний розвиток. Читання розвиває мову дитини, сприяє формуванню правильного морального і естетичного ставлення до всього того, що відбувається. Література знайомить дитину з різними проявами життя, з трудовою діяльністю, природою, розвиваючи соціальний досвід.

Варто пам'ятати, що, читаючи, дитина стає повноцінно розвиненою особистістю.

РОЗДІЛ II РЕДАКТОРСЬКЕ ОПРАЦЮВАННЯ ДИТЯЧИХ ВИДАНЬ

2.1 Особливості поліграфічного оформлення видань для дітей

Проблема редагування та поліграфічного оформлення дитячих видань у сьогоденній час є актуальною, бо на території України діють лише 3 нормативно-правових документи, які чітко вказують на правила виготовлення дитячої літератури, що є недостатнім для охоплення усього процесу книговидавання такого специфічного виду літератури.

Основними є: СОУ 18.1-02477019-11:2014 «Поліграфія. Видання для дітей. Загальні технічні вимоги», СОУ 18.1-02477019-07:2015 «Підручники і навчальні посібники для загальноосвітніх шкіл та інших типів середніх навчальних закладів. Поліграфічне виконання. Загальні технічні вимоги» та ДсанПін 5.5.6-138-2007 «Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей».

Вони призначені для виготовлення дитячих видань та містять в собі особливості та вимоги до кожної з визначених вікових груп користувачів, спираючись на психологічні особливості дитини відповідного віку.

Є ряд загальних нормативних документів, які стосуються виготовлення книг: ДСТУ 29.5-2001 «Видання книжкові. Поліграфічне виконання. Загальні технічні вимоги», ДСТУ 29.4-2001 «Обкладинки та палітурки. Типи», ДСТУ 3017-95 «Видання. Основні види. Терміни та визначення» та ДСТУ 3772-98 «Оригінали для поліграфічного відтворення. Загальні технічні вимоги».

Не менш важливим є урахування вікової групи читача. Саме від цього і буде відштовхуватися редактор при опрацюванні видання. Йому важливо враховувати і змістове наповнення, і зовнішнє оформлення.

За ДСТУ 29-62002 «Видання книжкові. Поліграфічне виконання. Загальні технічні вимоги» «видання залежно від вікової категорії читачів поділяють на чотири групи:

- I група – видання для дітей віком до 5 років включно;
- II група – видання для дітей віком від 6 до 10 років включно;
- III група – видання для дітей віком від 11 до 14 років включно;

– IV група – видання для підлітків від 15 до 18 років включно» [20].

З чотирьох груп для нашого дослідження необхідна перша. Отже, відповідно до СОУ 18.1-02477019-11:2014 «Поліграфія. Видання для дітей. Загальні технічні вимоги» «шрифтове оформлення тексту, відтвореного шрифтом на кириличній і латинській графічних основах, має задовольняти вимоги таблиці 1» [48].

Таблиця 2.1

Шрифтове оформлення видань першої групи

Кегель шрифту, не менше, пункти	Збільшення інтерліньяжу, не менше, пункти	Довжина рядка				Група шрифту	Місткість шрифту, не більше, зн./кв.	Накреслення
		мінімальна		максимальна				
		квадрати	мм	квадрати	мм			
20 і більше	2	6 1/2	11 7	9 1/2	17 1	рубані (гротескова ні) або із засічками (антиква)	5,0 (5,5)*	Нормальне або широке світле пряме
16-18	4	6 1/2	11 7	9 1/4	16 7	те саме	6,0 (6,6)*	те саме
14	4	6	10 8	8 1/2	15 3	рубані (гротескова ні)	6,7 (7,4)*	Широке або надшироке світле пряме
12**	2	5	90	8 1/2	15 3	те саме	7,7	Нормальне, широке або надшироке світле пряме
* для шрифту на латинській графічній основі								
**для додаткового тексту, обсяг якого не більше ніж 200 знаків на сторінці								

«Кегель шрифту основного тексту, відтвореного шрифтом на латинській графічній основі, має бути не менший, ніж 16 пунктів. Якщо у вихідних відомостях зазначено "для читання дорослими дітям", можна відтворювати текст шрифтом, кегель якого не менший, ніж 12 пунктів» [48].

«Заборонено відтворювати основний і додатковий тексти:

- виворітним шрифтом;
- кольоровими фарбами, окрім заголовків та виокремленого тексту у книжковому виданні» [48].

«Дозволено відтворювати текст шрифтом напівжирного накреслення, кегль якого не менший, ніж кегль основного тексту, а також рисованим шрифтом, висота літери якого не менша, ніж 20 пунктів, зі збільшенням інтерліньяжу на 6 пунктів» [48].

«Кегель шрифту виокремленого тексту, надрукованого кольоровими фарбами, має бути не менший від кегля шрифту основного тексту.

Не дозволено друкувати виокремлений текст кольоровими фарбами на кольоровому фоні, багатоколірних ілюстраціях, виворітним шрифтом.

Текст у виданні, окрім заголовків, має бути відтворено шрифтом не більше, ніж двох гарнітур або двох накреслень однієї гарнітури.

У виданні, призначеному для розфарбовування, товщина лінії малюнка має бути не менша, ніж 2 пункти (0,7 мм). Мінімальний розмір окремого елемента малюнка має бути не менший, ніж 5 мм» [48].

На сторінці видання, як і у всіх інших видах має бути не більше 4-х перенесень.

«Визначальні особливості дитячих книг – великий шрифт і кількість ілюстрацій – призводять до необхідності користуватися великими форматами: 60x90/8, 84x108/16, 70x90/16, 70x108/16 та ін. Доцільним є видання маленьких книжок, які співрозмірні з дитячими долоньками (формат 60x90/32), але і в цих виданнях залишається велика кількість ілюстрацій і крупний кегль шрифту» [25, 3].

«Текстові та ілюстративні оригінали, що застосовуються для поліграфічного відтворення видання, повинні відповідати вимогам ДСТУ 3772. Оригінали повинні містити вихідні відомості, оформлені згідно з вимогами ГОСТ 7.4 залежно від виду видання» [20].

«Видання може бути віддруковане способом офсетного або високого друку. Не допускається друкувати видання способом глибокого друку. Не рекомендується друкувати видання I та II групи способом високого друку» [20].

«Усі матеріали, що використовуються для виготовлення видання, повинні відповідати вимогам нормативних документів на них, мати дозвіл МОЗ України на використання для попередження їх шкідливого впливу на читачів» [20].

«Гігієнічні вимоги до якості та безпеки як вітчизняних, так імпортованих матеріалів для виготовлення видання повинні бути однаковими та відповідати вимогам чинного санітарного законодавства України» [20].

«Для друкування видання повинен використовуватися, залежно від способу друку, офсетний, друкарський або інший папір, призначений для друкування книжково-журнальних видань, який забезпечує не просвічуваність тексту та ілюстрацій зі зворотного боку аркуша видання» [20].

Для видань I та II груп повинен використовуватися папір масою площі 1 м² не менше 80 г.

«Для друкування тиражу видання повинен використовуватися папір однієї марки (гатунку) з однієї партії, одного кольору. За домовленістю з видавцем допускається використання паперу однієї марки (гатунку) різних партій. Додаткові елементи видання (вклейки, приклейки, накладки, вкладки) можуть бути друковані на папері іншої марки (гатунку) або маси площі 1 м²» [20].

«Кольорові зображення повинні бути насичені та зберігати всі кольори. Фарби на зображенні повинні бути суміщені» [20].

«Текст видання повинен бути відтворений шрифтом, що відповідає вимогам санітарного законодавства України до зручності читання та зорового сприйняття залежно від вікової категорії читачів» [20].

«Видання залежно від товщини блока може бути скріплене:

- шиттям дротом наопашки (товщиною блокадо 5 мм);
- шиттям дротом з відступом (видання в обкладинці товщиною блока до 10 мм);
- не зшивним клейовим способом (видання III – IV групи товщиною блока 10-30 мм, розраховане на нетривале користування);
- шиттям нитками на марлі чи без марлі з подальшим приклеюванням марлі до корінця блока (видання III та IV групи у палітурці товщиною блока 30-40 мм)» [20].

«У виданні, зшитому нитками, допускається приклеювання до корінця блока нетканого матеріалу, мікрокрепованого, мішкового або аналогічного паперу, а також обкантування блока мікрокрепованим або кабельним папером» [20].

«Блок видання товщиною 12 мм і більше у палітурці повинен мати каптал з обох боків корінця. Допускається відсутність капталу, якщо корінець блока обкантований або блок скріплений не зшивним клейовим способом» [20].

«Конструкція обкладинки чи палітурки видання повинна відповідати вимогам ГСТУ 29.4» [20].

«Вид оздоблення обкладинки (палітурки) – друкування, тиснення, лакування, припресування плівки – визначається видавцем. Перекіс зображення на обкладинці (палітурці) не повинен бути більше 1,5 мм» [20].

«Задрукований корінець можуть мати видання товщиною блока більше 7 мм в обкладинці та палітурці типу 6, видання товщиною блока більше 9 мм у палітурці типу 5 або типу 7» [20].

Дитячі видання як правило виготовляють з картонних матеріалів, бо в малому віці дитина здатна перевіряти на міцність матеріали, а картон порвати їй буде набагато важче.

«Картонні книжки можуть класифікуватись за форматом: від найменших 9х9 см до книжок-велетнів – з довшою стороною 50 і більше см.

За способом оздоблення: із застосуванням ламінування, лакування, висікання, тиснення, перфорування тощо.

За конструкцією всі картонні книжки можна поділити на три основні групи:

- 1) книжки з однієї деталі (книжки-гармошки, книжки-ширмочки);
- 2) збірні книжки і книжки комплекти;
- 3) книжки в обкладинці» [25, с. 3].

Такі книги виготовляють так само як і блок, з тих самих матеріалів та тим самим способом, проте відрізнятися може оздоблення.

Можна побачити, що існує проблема щодо законодавчих норм поліграфічного оформлення книги для цього виду літератури. Причин з цього приводу є декілька:

- 1) наявні технічні умови, стандарти організації України не є адаптовані до міжнародних ISO;
- 2) матеріали, які використовують для виготовлення книг привозять з закордону, більшість з них не мають належних нормативних документів і не відповідають законодавчим нормам;
- 3) відсутність лабораторій, експертиз щодо методів контролю за якістю видань;
- 4) ряд показників книг, а саме: кут розкриття блока, відповідність нормам, відповідність цільовому призначенню або корисність, доступність інформації.

2.2 Ілюстрації в дитячих виданнях

Сьогодні рідко можна побачити дитяче видання без ілюстрацій. Завдяки їй дитяча книга стала серією незалежних видань. Ілюстрація є найважливішим елементом у створенні дитячих книжок, оскільки вони стимулюють розвиток уяви дітей, розвивають їх емоції, прищеплюють культуру читання.

Діти понад усе цінують у книжкових ілюстраціях можливість увійти в створений художником світ, пережити з героями всі події, тобто взяти участь в описуваних і зображуваних подіях емоційно.

З віком вимоги самої ж дитини до ілюстрації – її змісту, композиційного вирішення, манери виконання, кольору – змінюються.

У віці від 0 до 3-х років діти не можуть самостійно аналізувати образ, який розглядають, тому це розглядання має загальний характер. Малюків передусім цікавлять речі, які їх оточують, найпростіші явища навколишнього життя. Їх слід і зображати. Важливо при цьому в ілюстрації виокремити основне, змалювати об'єкт у загальних рисах, натомість деталі випустити, адже в такому віці мислення дітей є спрощеним, вони ще не вміють відокремлювати головне, суттєве від другорядного.

Книги для початківців – найпотужніше джерело інформації. Вчителі та психологи стверджують, що текст, зміст якого проілюстрований малюнками, дошкільник сприймає вдвічі ефективніше.

У дитячих виданнях можна виділити такі види ілюстрацій, як: науково-пізнавальні, художньо-образні.

Огар Е. говорить, що «науково-пізнавальні ілюстрації розміщуються в науково-популярних виданнях і можуть бути представлені предметними (фотографією, предметним рисунком) та умовними (схема, креслення, графік, карта, діаграма тощо) формами» [34, с. 141].

«Предметні зображення можна розділити на описові реально-предметні (вони точно відтворюють зображення, не містять оцінок, не передають ставлення художника до того, що він уявляє) і предметно-образні (окрім зовнішніх подібностей, передають деякі внутрішні властивості об'єкта)» [34, с. 141].

Умовні ілюстрації можуть бути образно-поняттєві (на малюнку передній план – це не зовнішня подібність, а втілення взаємозв'язку між прихованими властивостями, характеристиками, об'єктами) або поняттєві (існує повний розрив між зовнішнім виглядом малюнка і оригінального

зображення; метою ілюстрації є передача внутрішніх властивостей зображення, прихованих від безпосереднього перегляду).

Художньо-образні ілюстрації можна створювати як для художньої літератури, так і для видань пізнавального характеру (виступаючи в ролі елементів, що цікавлять, підтримують увагу).

Під час ілюстрації слід враховувати відповідність ілюстрації до усного опису. Якщо це порушено, дитина підсвідомо починає відчувати хибність, ступінь обумовленості описаного в тексті, зображеного на малюнку, невідповідність реальному світу.

Також редактор має враховувати функції ілюстрацій при їх підборі. Ілюстрації у дитячих виданнях виконують ряд функцій, а саме:

- пізнавально-навчальну (забезпечується зображенням світових реалій, які сприяють розпізнаванню явищ предметів);
- виховну (забезпечується зв'язком ілюстрацій з виховною ідеєю, що лежить в основі змісту книги. Читач розуміє ті чи інші сторони, зображені на картині, чіткіше, ніж із тексту, впливаючи на емоційну сферу особистості шляхом зорового сприйняття, формуючи тим самим певне ставлення до персонажів та їх вчинків. Ілюстрація тут дає дитині загальну оцінку ситуації, незалежно від того, як ситуація представлена в тексті книги. Крім того, виховна функція виконується шляхом не завжди чіткого показу зв'язку між явищами та індивідами з тексту, допомагаючи визначити своє власне місце в певних процесах. Зображення може допомогти читачеві зробити акцент, зрозуміти суть описуваної події);
- естетичну (ілюстрація визначається якістю її виконання, вони мають збуджувати уяву, формувати відчуття кольору, форми, ритму, пропорції. Однак в масах можна побачити велику кількість цікавих для дітей книг з чорно-білими ілюстраціями, оформлення яких недбале, розпливчасте. Такі публікації не відповідають найважливішому критерію редакторської оцінки ілюстрацій);

– доповнювальна (ілюстрації пов'язана зі здатністю покращити розуміння тексту зображення, показати ціле або, навпаки, представити ціле як невід'ємну частину. Крім того, ілюстрації сприяють формуванню додаткового читацького досвіду, що розширює можливості дитячих книжок про емоційну сферу особистості).

Також у практиці художників існує 3 стилі ілюстрування:

1. «Казковий стиль (повинний створювати атмосферу чудового, дивовижного світу, сповненого краси, таємниць, добрих фей і фантастичних пригод).

2. Гротесковий стиль (важливим є зобразити людей, предмети, явища в легкому гумористичному ключі, так, щоб ілюстрація в дитини викликала радісні емоції).

3. Реалістичний (з дійсності істотних, типових і характерних елементів необхідно створити такий зоровий образ, який у процесі читання і розглядання дитиною книжки утворював би з текстом одне ціле)» [34, с. 141].

Основна увага при підготовці видань для дітей молодшого дошкільного віку повинна зосереджуватися на проблемі їхнього ілюстрування: на виборі відповідної манери ілюстрування, способі розкриття змісту ілюстрацій, визначенні оптимального співвідношення в ілюстрації основних і другорядних деталей, їх колірному та форматному вирішенні тощо, а також на питаннях архітектури видання.

За ДСТУ 29-62002 «ілюстративність видання рекомендується не менше 75%. Ілюстрації повинні займати не менше 50% сторінки видання. Не рекомендується розміщувати ілюстрації на нижній половині сторінки під текстом» [20].

У більшості розвивальної літератури відсутній текст. Тому, ілюстрацію розміщують на середині шпальти з невеликим зсувом вгору від центру.

Загалом є багато типів верстки:

- відкрита верстка (зверху або знизу на всю ширину);
- відкрита верстка в обривку (в одному з кутів смуги);

- закрита верстка в оборку (біля одного з бокових полів смуги і оточується текстом з трьох сторін);
- закрита верстка в розріз (на всій ширині смуги, а текст оточує її зверху та знизу);
- глуха верстка (з усіх сторін ілюстрації є текст);
- смугова верстка (займає повністю смугу);
- верстка під обріз (виходить за поля сторінки так, що полів немає зовсім);
- верстка ілюстрацій з виходом на поле;
- верстка на полях (повністю виноситься на поле сторінки);
- розпашна верстка (через корінець переходить з однієї сторінки розвороту на іншу);
- комбінована верстка (на одній сторінці використовують різні типи верстки).

Отже, дитяча ілюстрація здатна формувати естетичний смак дитини, вчити асоціативно мислити, розвивати спостережливість. Для цього вона повинна бути майстерно виконана і доцільно використовувана у виданні.

РОЗДІЛ III СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ ВІД 0 ДО 3-Х РОКІВ

3.1 Українські видавництва, які видають книги для дітей молодшого дошкільного віку

Український науковець Микола Тимошик зазначає що видавництво – це «створене у відповідній організаційно-правовій формі підприємство, головним змістом діяльності якого є підготовка, випуск і реалізація різних видів друкованих, електронних та комбінованих видань» [49, с. 46].

Науковець видавництва поділяє за:

- формою власності (державне, комунальне, приватне, колективне);
- формою об'єднання майна засновників (акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю);
- способом формування статутного фонду (унітарні та корпоративні);
- економічною природою господарювання (комерційні та некомерційні);
- обсягом випущеної продукції (великі, середні, малі);
- тематичним репертуаром видань (вузькоспеціалізовані, специфічної тематики, універсальні);
- читацьким колом (для дітей, для школярів, для молоді);
- знаковим принципом творення видання (текстове, електронне, нотне, картографічне, мистецьке);
- структурною підпорядкованістю (самостійні видавництва, філії, представництва).

Видавничий дім «Школа» – українське приватне книжкове видавництво, засноване у 2002 році в м. Харків. Директори видавництва Василь та Андрій Федієнки. Видають книги для дошкільнят, книги для молодших школярів, книги для школярів середнього та старшого віку.

Розвивальні книжки у цьому видавництві можна поділити на 3 вікові періоди:

- дитячі розвивальні книги 1+: казки на картонках, книжка-гра з малюнками, які можна перекинути, книжка-пострибайка, книжка, в якій герої «виглядають», книжка-схованка.

- для дітей 2-х років: у цей вік відбувається сприймання форм, розмірів, фактур, і тому дитина хоче все спробувати на дотик. Найкраще для цього підійде серія «Сторінки цікавинки». Дитина може спробувати рухати предметами, кожна книга має свою тему: «Тварини в лісі», «Тварини на фермі», «Веселі цифри», «Їду, плаваю, лечу» та ін.

Також серія «Малятко розумнятко», в ній розглядаються теми: ввічливості, обережності, кольори, форми, цифри та букви, основи здоров'я тощо.

- розвивальні книжки для дітей 3-х років: цей етап розвитку дитини викликає труднощі у спілкуванні, а саме мовленні та вимові звуків. Для цього необхідні абетки та картки, на яких зображені літери різними мовами. Це, наприклад «Улюблена абетка» українського поета Сергія Цушка, українська та англійська абетка в картках.

За формою власності: Видавничий дім «Школа» є приватне, адже діє на основі приватної власності.

За формою об'єднання майна: ТОВ (товариство з обмеженою відповідальністю).

За способом формування статутного фонду: Видавничий дім «Школа» корпоративне, бо утворене спільним рішенням двох засновників.

За економічною природою господарювання: комерційне, тому що основна ціль діяльності – отримання прибутку.

За обсягом випущеної продукції: середнє видавництво, тому що випускає від 10 до 100 книг протягом року.

За тематичним діапазоном літератури: вузькоспеціалізоване, тобто працює з чітко визначеним видом літератури, а саме з дитячою та навчальною літературою.

За читацьким колом: видавництво випускає продукцію для дітей та школярів.

За знаковим принципом: текстове, адже більшу частину видання займає текст.

За структурною підпорядкованістю: самостійне видавництво, тому що у видавництва є юридична особа, яка має відокремлене майно, печатку тощо.

Відсоток, який становить розвивальна література для дітей віком від 0 до 3-х років від загальної кількості видань цього видавництва можна побачити на рисунку 3.1.

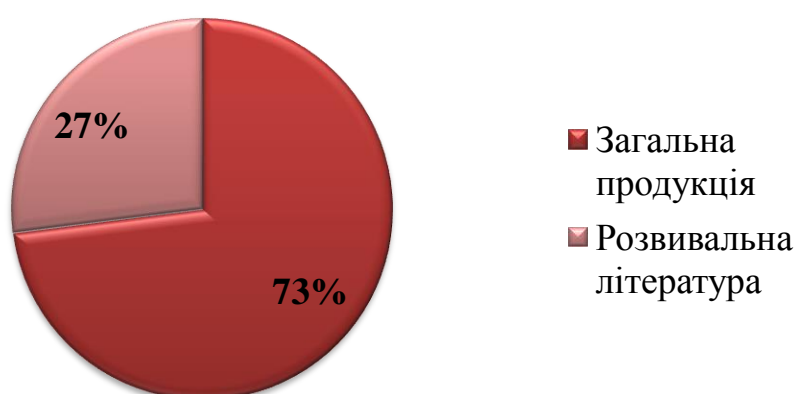

Рис. 3.1. Відсоток розвивальної літератури від загальної кількості видань у Видавничому домі «Школа».

Можна побачити на рисунку що розвивальна література займає 27% від загальної продукції видавництва.

Видавництво «Мандрівець» – засноване 1994 року в Тернополі. Директором є Богдан Фенюк. Видає навчальну, навчально-методичну та довідкову літературу для учнів, учителів, методистів загальноосвітніх навчальних закладів, вихователів, педагогів та керівників дошкільних навчальних закладів, а також студентів і науковців.

У каталозі видавництва можна побачити три рубрики: навчально-методична література, резонанс видання та журнал «Мандрівець».

Щодо розвивальної літератури для дітей віком від 0 до 3-х років то у видавництві є Серія «Добра Книжечка» для дітей віком 0-3 місяці, 3-6 місяців, 6-12 місяців, 1-1,5 року, 1,5-2 роки, 2-2,5 роки, 2,5-3 роки.

За формою власності: видавництво «Мандрівець» є приватне, адже діє на основі приватної власності.

За формою об'єднання майна: ТОВ (товариство з обмеженою відповідальністю).

За способом формування статутного фонду: унітарне, тому що створилось за рішенням однієї особи.

За економічною природою господарювання: комерційне, тому що основна ціль діяльності – отримання прибутку.

За обсягом випущеної продукції: середнє видавництво, тому що випускає від 10 до 100 книг протягом року.

За тематичним діапазоном літератури: вузькоспеціалізоване, тобто працює з чітко визначеним видом літератури, а саме з дитячою та навчальною літературою.

За читацьким колом: видавництво випускає продукцію для дітей, школярів, учителів.

За знаковим принципом: текстове, адже більшу частину видання займає текст.

За структурною підпорядкованістю: самостійне видавництво, тому що у видавництва є юридична особа, яка має відокремлене майно, печатку тощо.

Відсоток, який становить розвивальна література для дітей віком від 0 до 3-х років від загальної кількості видань цього видавництва можна побачити на рисунку 3.2.

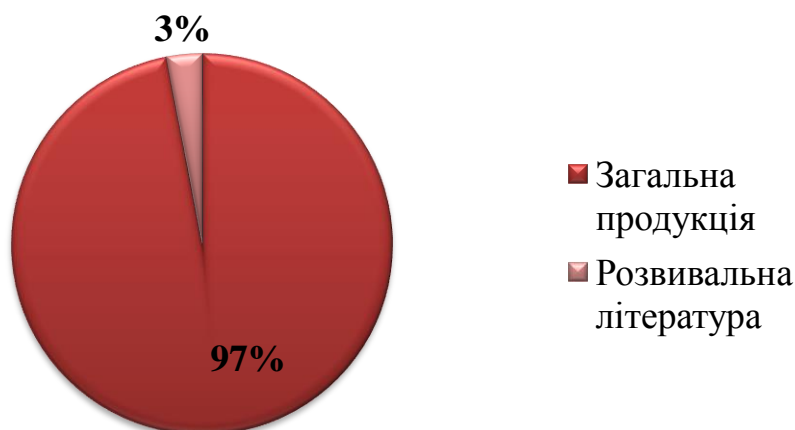

Рис. 3.2. Відсоток розвивальної літератури від загальної кількості видань у видавництві «Мандрівець».

Можна побачити на рисунку що розвивальна література займає 3% від загальної продукції видавництва.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан» – видавництво засноване 1997 року у Тернополі. Директор та головний редактор видавництва Богдан Будний. Спеціалізується на виданні навчальної літератури.

«Навчальна книга – Богдан» у своєму каталозі має такі рубрики: для дошкільнят, логопедія, початкова школа, основна та старша школа, виховна робота, грамоти, дипломи та інша учнівська атрибутика, державна підсумкова атестація, зовнішнє незалежне оцінювання, компакт-диски, вища школа, універсальні довідники, словники та розмовники, медицина, музичні видання, дитяча література, художня література, науково-популярні видання, культура і суспільство, розмальовки антистрес, рукоділля.

Щодо розвивальної літератури, то її видавництво подає в рубриці дитяча література: Інтелектуально-пізнавальна література та книги про КАЮ.

За формою власності: видавництво «Навчальна книга – Богдан» є приватне, адже діє на основі приватної власності.

За формою об'єднання майна: ТОВ (товариство з обмеженою відповідальністю).

За способом формування статутного фонду: «Навчальна книга – Богдан» унітарне, тому що створилось за рішенням однієї особи.

За економічною природою господарювання: комерційне, тому що основна ціль діяльності отримання прибутку.

За тематичним діапазоном літератури: вузькоспеціалізоване, тобто працює з чітко визначеним видом літератури, а саме з навчальною літературою.

За обсягом випущеної продукції: велике видавництво, адже випускає понад сто назв книг протягом року.

За читацьким колом: видавництво випускає продукцію для школярів, для студентів, вчителів.

За знаковим принципом: текстове, адже більшу частину видання займає текст.

За структурною підпорядкованістю: самостійне видавництво, тому що видавництво є юридичною особою, яка має відокремлене майно, печатку тощо.

Відсоток, який становить розвивальна література для дітей віком від 0 до 3-х років від загальної кількості видань цього видавництва можна побачити на рисунку 3.3.

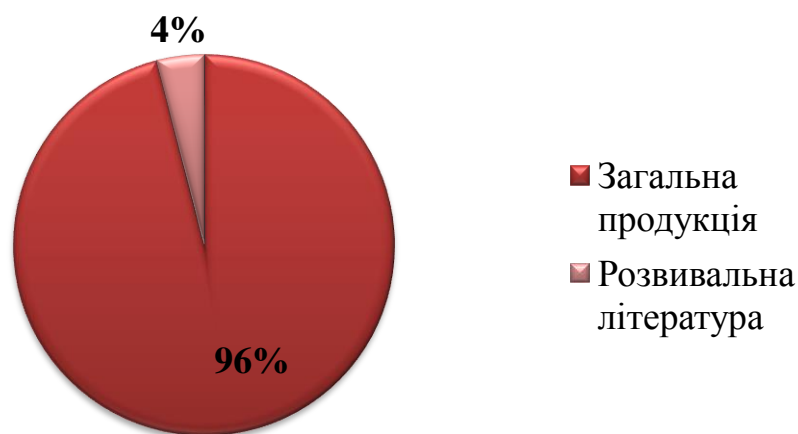

Рис. 3.3. Відсоток розвивальної літератури від загальної кількості видань у видавництві «Навчальна книга – Богдан».

Можна побачити на рисунку що розвивальна література займає 4% від загальної продукції видавництва.

Видавництво «Книжкова хата» – головний офіс знаходиться в Києві. Під його грифом виходять розвивальні книги, розмальовки, навчальна література для дітей віком від 0 до 10 років.

Всі книги видавництва «Книжкова Хата» випускаються виключно українською мовою. Серед найпопулярніших авторів: М. Морозенко, А. Винокуров, А. Коваль, Г. Чубач. Найбільша кількість книг вийшли під авторством Ганни Чубач – це і алфавіт, і лічилки, і навчальні книги для дошкільнят (цифри, професії, комахи, тварини, слова ввічливості).

Можна знайти і книжки-пазли, і книжки із серії «Хто це?», «Хто як говорить?» та інші.

За формою власності: видавництво «Книжкова хата» є приватне, адже діє на основі приватної власності.

За формою об'єднання майна: ТОВ (товариство з обмеженою відповідальністю).

За способом формування статутного фонду: «Книжкова хата» унітарне, тому що створилось за рішенням однієї особи.

За економічною природою господарювання: комерційне, тому що основна ціль діяльності – отримання прибутку.

За тематичним діапазоном літератури: вузькоспеціалізоване, тобто працює з чітко визначеним видом літератури, а саме з дитячою літературою.

За обсягом випущеної продукції: середнє видавництво, тому що випускає від 10 до 100 книг протягом року.

За читацьким колом: видавництво випускає продукцію для дітей.

За знаковим принципом: текстове, адже більшу частину видання займає текст.

За структурною підпорядкованістю: самостійне видавництво, тому що видавництво є юридичною особою, яка має відокремлене майно, печатку тощо.

Відсоток, який становить розвивальна література для дітей віком

від 0 до 3-х років від загальної кількості видань цього видавництва можна побачити на рисунку 3.4.

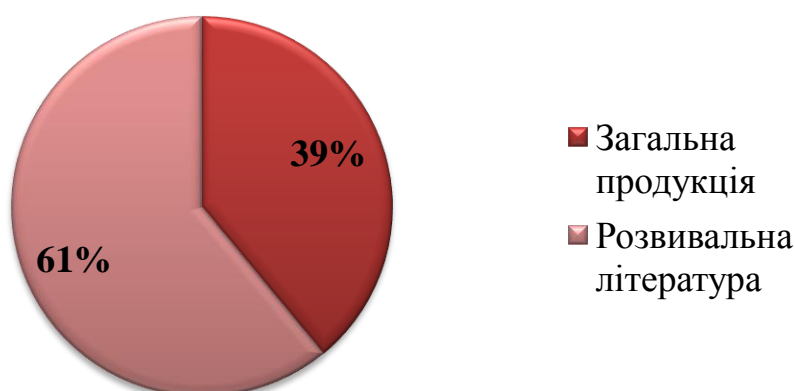

Рис. 3.4. Відсоток розвивальної літератури від загальної кількості видань у видавництві «Книжкова Хата».

Можна побачити на рисунку що розвивальна література займає 61% від загальної продукції видавництва.

Видавництво «Ранок» – видавництво засноване в Харкові у 1997 році. Директором видавництва є Круглов Віктор Володимирович. Видають навчальну, методичну та дитячу літературу. Випускають книги, нестандартні за формою і змістом, розробляють продукти для дітей від перших днів життя і до закінчення школи.

У видавництві виходить понад 40 серій дитячих книг, розвивальна література присутня у серіях «Відгадай-но», «Бавимося у професії», «Були собі звірятка», «Ввічливі слова нові», «Вчимося разом», «Все про всіх», «Знайди і покажи», «Знайди та збери», «Казка з пазлом», «Книжка для найменших», «Книжка з фарбою» і багато інших.

За формою власності: видавництво «Ранок» є приватне, тому що діє на основі приватної власності.

За формою об'єднання майна: товариство з обмеженою відповідальністю.

За способом формування статутного фонду: унітарне, адже створилось за рішенням однієї особи.

За економічною природою господарювання: комерційне, тому що основна ціль діяльності – отримання прибутку.

За обсягом випущеної продукції: велике видавництво, адже випускає близько 600 книг протягом року.

За тематичним діапазоном літератури: універсальне видавництво, тобто випускає літературу широкого профілю, а саме навчальну, методичну та дитячу літературу.

За читацьким колом: видавництво випускає продукцію не тільки для школярів, а для викладачів, студентів, батьків.

За знаковим принципом: текстове, тому що більшу частину займає текст.

За структурною підпорядкованістю: самостійне видавництво, тому що видавництво є юридичною особою, яка має відокремлене майно, печатку тощо.

Відсоток, який становить розвивальна література для дітей віком від 0 до 3-х років від загальної кількості видань цього видавництва можна побачити на рисунку 3.5.

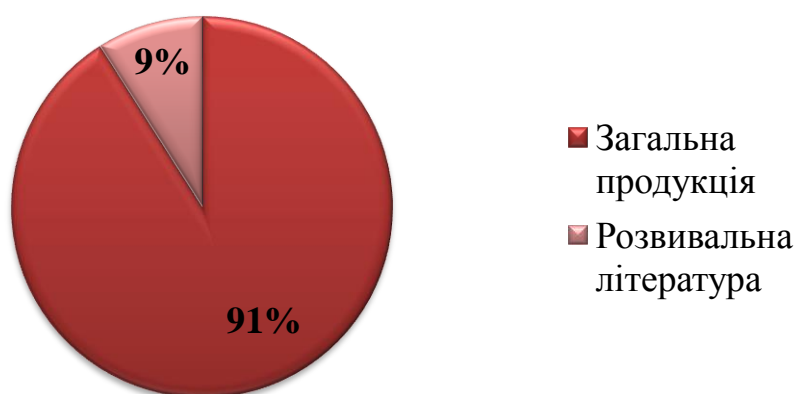

Рис. 3.5. Відсоток розвивальної літератури від загальної кількості видань у видавництві «Ранок».

Можна побачити на рисунку що розвивальна література займає 9% від загальної продукції видавництва.

АССА («Агенція Сучасних Спеціалістів та Авторів») – українське видавництво, яке засноване 3 листопада 2009 року в місті Харків. Видає навчальну, розвивальну та художню літератури для дітей, випускаючи щорічно понад 50 найменувань.

Розвивальна література присутня у серіях «Малий розумник», «Розваги для зайченятка», «Крихітка», «Малютко-зайченятко», «Собака розумака».

За формою власності: видавництво «АССА» є приватне, тому що діє на основі приватної власності.

За формою об'єднання майна: товариство з обмеженою відповідальністю.

За способом формування статутного фонду: унітарне, адже створилось за рішенням однієї особи.

За економічною природою господарювання: комерційне, тому що основна ціль діяльності – отримання прибутку.

За обсягом випущеної продукції: середнє видавництво, тому що випускає від 10 до 100 книг протягом року.

За тематичним діапазоном літератури: вузькоспеціалізоване, тобто працює з чітко визначеним видом літератури, а саме з дитячою літературою.

За читацьким колом: видавництво випускає продукцію для дітей.

За знаковим принципом: текстове, тому що більшу частину займає текст.

За структурною підпорядкованістю: самостійне видавництво, тому що видавництво є юридичною особою, яка має відокремлене майно, печатку тощо.

Відсоток, який становить розвивальна література для дітей віком від 0 до 3-х років від загальної кількості видань цього видавництва можна побачити на рисунку 3.6.

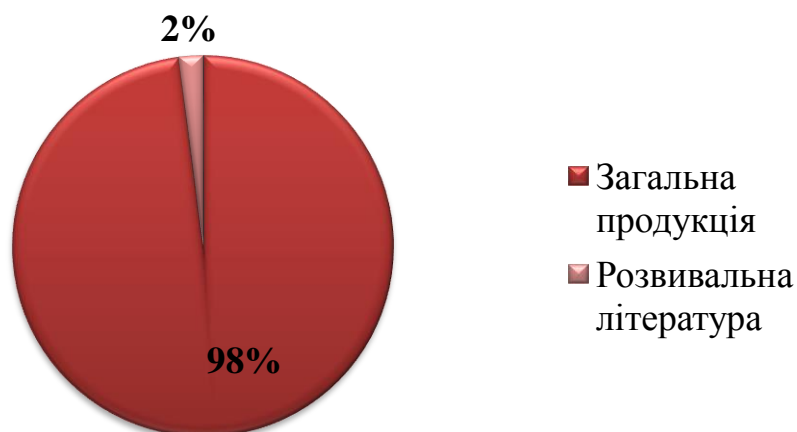

Рис. 3.6. Відсоток розвивальної літератури від загальної кількості видань у видавництві «АССА».

Можна побачити на рисунку що розвивальна література займає 2% від загальної продукції видавництва.

VIVAT – українське видавництво, засновано у 2013 році в місті Харків. Видає дитячу та підліткову, сучасну та класичну, перекладну нехудожню, прикладну літератури. Кількість найменувань нових видань видавництва за 2018 рік склав 454, а загальний наклад виданих книжок – 2,100 млн. Видавництво щороку організовує в Харкові свято дітей «Книжковий Миколайчик» до Дня Святого Миколая.

Розвивальна література присутня у серіях «50 перших слів», «Не сумуй», «Знайомся», «Роби як я!», «Розумна дитина».

За формою власності: видавництво «АССА» є приватне, тому що діє на основі приватної власності.

За формою об'єднання майна: товариство з обмеженою відповідальністю.

За способом формування статутного фонду: унітарне, адже створилось за рішенням однієї особи.

За економічною природою господарювання: комерційне, тому що основна ціль діяльності – отримання прибутку.

За обсягом випущеної продукції: велике видавництво, адже випускає понад сто назв книг протягом року.

За тематичним діапазоном літератури: універсальне видавництво, тобто випускає літературу широкого профілю.

За читацьким колом: видавництво випускає продукцію для дітей та підлітків.

За знаковим принципом: текстове, тому що більшу частину займає текст.

За структурною підпорядкованістю: самостійне видавництво, тому що видавництво є юридичною особою, яка має відокремлене майно, печатку тощо.

Відсоток, який становить розвивальна література для дітей віком від 0 до 3-х років від загальної кількості видань цього видавництва можна побачити на рисунку 3.7.

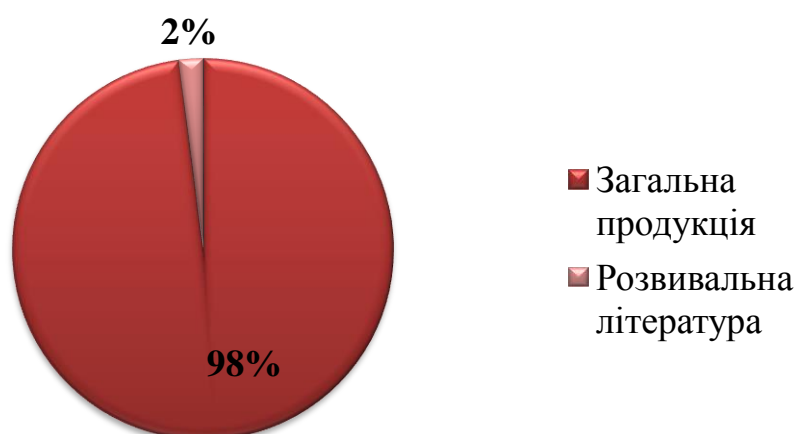

Рис. 3.7 Відсоток розвивальної літератури від загальної кількості видань у видавництві «VIVAT».

Можна побачити на рисунку що розвивальна література займає 2% від загальної продукції видавництва.

Можна зробити висновки що розвивальну літературу найбільше створює видавництво «Книжкова Хата» та Видавничий дім «Школа». Інші проаналізовані нами видавництва в Україні видають такі видання лише 2-9% від загальної кількості видань, які вони пропонують читачам. Загалом такий вид літератури лише починає набирати популярності на сьогодні, тому видавництва лише починають розвиватися в цьому напрямку.

3.2 Типологічний аналіз дитячих видань

Різновиди розвивальної літератури для дітей молодшого дошкільного віку від 0 до 3-х років пропонуємо аналізувати за таким принципом в залежності від наявності тих чи інших даних/елементів:

- 1) цільове призначення;
- 2) читацька адреса;
- 3) специфіка матеріальної побудови;
- 4) періодичність виходу;
- 5) знаковою природою інформації;
- 6) ілюстрації;
- 7) вид книжки-іграшки;
- 8) вплив на яку саме діяльність дитини.

Для аналізу ми обрали книги різних видавництв. Перша книга видавництва «Книжкова хата» «Хтосики» (Додаток А).

Літературно-художнє видання допоможе дитині ознайомитись з різними тваринами за допомогою ілюстрації, на якій ця тварина зображена. Загалом можна ознайомитися з такими тваринами: левеня, слоненя, крокодил, кенгуру, верблюд, мавпа, ящірка, папуга, черепаха, жабка, дятел, синиця, зебра, шпак, равлик, бобер, білий ведмідь та пінгвін. На кожній сторінці присутня ілюстрація та назва тієї чи іншої тварини. Приклад сторінки можна побачити в Додатку А.

Для кращого аналізу видання в таблиці 3.1 наведено характеристики видання за критеріями.

Таблиця 3.1.

Характеристика видання «Хтосики»

Цільове призначення	Розвивальна
Читацька адреса	Молодший дошкільний вік від (0 до 3-х років)
Специфіка матеріальної побудови	Книжкове видання

Продовження табл. 3.1

Періодичність виходу	Серіальне
Знакова природа інформації	Текстове + ілюстрації
Шрифт (текст)	Для цього віку кегель шрифту є добре підібраним
Ілюстрації	Ілюстрації якісні та не спотворені
Вид книжки-іграшки	Книжка-малює
Розмір (формат) видання	130x130 мм
Папір (матеріал) видання	Картон
Кількість сторінок	18
Вплив на яку саме діяльність дитини	Допомагає вивчити тварини та візуально запам'ятати які вони на вигляд

Наступна книга з тієї ж самої серії «Хтосики два-с» видавництва «Книжкова хата» (Додаток Б).

Літературно-художнє видання за допомогою ілюстрацій та чотирьох рядкових віршів ознайомить дитину з різними тваринами. Загалом можна ознайомитися з такими тваринами: бегемотик, слоненя, левенятко, тигреня, носоріг, папуга, мавпеня, крокодил, верблюд, фламінго, удав, страус, антилопа, кенгурятко, черепаха, зебреньятко. На кожній сторінці присутня ілюстрація та назва тієї чи іншої тварини та короткий вірш. Приклад сторінки можна побачити в Додатку Б.

Для кращого аналізу видання в таблиці 3.2 наведено характеристики видання за критеріями.

Таблиця 3.2.

Характеристика видання «Хтосики два-с»

Цільове призначення	Розвивальна
Читацька адреса	Молодший дошкільний вік від (0 до 3-х років)
Специфіка матеріальної побудови	Книжкове видання

Продовження табл. 3.2

Періодичність виходу	Серіальне
Знакова природа інформації	Текстове + ілюстрації
Шрифт (текст)	Для цього віку кегель шрифту є добре підібраним
Ілюстрації	Ілюстрації якісні та не спотворені
Вид книжки-іграшки	Книжка-малятко
Розмір (формат) видання	130х130 мм
Папір (матеріал) видання	Картон
Кількість сторінок	32
Вплив на яку саме діяльність дитини	Допомагає вивчити тварини та візуально запам'ятати які вони на вигляд

Наступна книга також цієї серії «Хтосики три-с» видавництва «Книжкова хата» (Додаток В).

Літературно-художнє видання за допомогою ілюстрацій та чотирьох рядкових віршів ознайомить дитину з різними тваринами. Загалом можна ознайомитися з такими тваринами: лисенятко, зайчик, вовк, ведмедик, дятел, кабан, білка, їжачок, сова, равлик, метелик, жабка, бобр, чапля, ховрашок. На кожній сторінці присутня ілюстрація та назва тієї чи іншої тварини та короткий вірш. Приклад сторінки можна побачити в Додатку В.

Для кращого аналізу видання в таблиці 3.3 наведено характеристики видання за критеріями.

Таблиця 3.3

Характеристика видання «Хтосики три-с»

Цільове призначення	Розвивальна
Читацька адреса	Молодший дошкільний вік від (0 до 3-х років)
Специфіка матеріальної побудови	Книжкове видання
Періодичність виходу	Серіальне

Продовження табл. 3.3

Знакова природа інформації	Текстове + ілюстрації
Шрифт (текст)	Для цього віку кегель шрифту є добре підібраним
Ілюстрації	Ілюстрації якісні та не спотворені
Вид книжки-іграшки	Книжка-малятко
Розмір (формат) видання	130х130 мм
Папір (матеріал) видання	Картон
Кількість сторінок	32
Вплив на яку саме діяльність дитини	Допомагає вивчити тварини та візуально запам'ятати які вони на вигляд

Загалом серія «Хтосики» видавництва «Книжкова хата» спрямована на запам'ятовування та вивчення дітьми різних видів тварин за допомогою ілюстрацій та невеликих віршів. Видання є якісні оскільки виготовлені з картону та усі кути видань є заокругленими, тому дитина не пораниться під час гри з книгою.

Наступна для аналізу серія книжок видавництва «Навчальна книга – Богдан» «Хто це?». Серія складається з шести книжок. Кожна книжка дає відповіді на запитання малят про різних тварин та має на меті ознайомити їх з усім циклом їхнього життя. У комплекті є книжки з такими тваринами: корови, кролики, кури, котики, качки, собаки. Це ті тварини, які є звичними для кожного з нас, і з якими дитина може контактувати у наймолодшому віці. Книжки підійдуть для дітей віком від 2 до 3-х років.

Першою для аналізу ми обрали книгу «Хто це?» Корови (Додаток Г). Видання побудоване за принципом питання-відповідь. На кожній сторінці розміщено ілюстрації і до них є два питання, на які дається одразу відповідь. Це ті питання, які зазвичай можуть виникнути у дитини дивлячись на ці картинки. Наприклад: Хто це? Що це за товстий живіт? Що вона робить? Що робить телятко? Що робить господар? Що вони роблять? Що це за запах? Де

корови? Що вони їдять? Вони схожі між собою? Чим вони відрізняються? Також описується відмінність корови від бика, їхні особливості. Приклад однієї із сторінок даного видання можна побачити в Додатку Г.

Наступна книга також цієї серії «Хто це?» Кролики, видавництва «Навчальна книга – Богдан» (Додаток Д).

Видання також побудоване за принципом питання-відповідь. На кожній сторінці розміщено ілюстрації і до них є два питання на які дається одразу відповідь. Це ті питання які зазвичай можуть виникнути у дитини дивлячись на ці картинки. Наприклад: Хто це? Що вони роблять? Що він робить? Що робить господар? Що це? Що робить господар? Вони однакові? Це мале кроленя? Де вони ховаються? Чому вони ховаються? Приклад однієї із сторінок даного видання можна побачити в Додатку Д.

Ще одна книга цієї серії «Хто це?» Кури, видавництва «Навчальна книга – Богдан» (Додаток Е).

Видання побудоване за тим самим принципом що і попередні два. На кожній сторінці розміщено ілюстрації і до них є два питання, на які дається одразу відповідь. Це ті питання, які зазвичай можуть виникнути у дитини, дивлячись на ці картинки. Наприклад: Хто це? Що вони роблять? Чи всі кури однакові? Що робить господар? Що вона робить? Що вони їдять? Чому лише один півень? Що це за хатинка? А це хто? Приклад однієї із сторінок даного видання можна побачити в Додатку Е.

Для кращого аналізу видань в таблиці 3.4 наведено характеристики за критеріями.

Таблиця 3.4

Характеристика видань серії «Хто це?»

Цільове призначення	Розвивальна
Читацька адреса	Молодший дошкільний вік від (0 до 3-х років)
Специфіка матеріальної побудови	Книжкове видання

Продовження табл. 3.4

Періодичність виходу	Серіальне
Знакова природа інформації	Текстове + ілюстрації
Шрифт (текст)	Для цього віку кегель шрифта є добре підібраним, його легко прочитати
Ілюстрації	Ілюстрації якісні та не спотворені
Вид книжки-іграшки	Книжка-малюнок
Розмір (формат) видання	120х130 мм
Папір (матеріал) видання	Картон + ламінування
Кількість сторінок	14
Вплив на яку саме діяльність дитини	Допомагає вивчити тварини та у вигляді гри вивчати особливості тієї чи іншої тварини

Отже, серія книг видавництва «Навчальна книга – Богдан» «Хто це?» дає змогу дітям дізнатися про життя тварин, про їхні особливості через зображення та текст. Цю книгу необхідно читати з участю дорослих. Усі ілюстрації є якісними та не спотвореними.

Наступна серія книг «Агусики вчаться говорити» також видавництва «Навчальна книга – Богдан». Видання цієї серії є розвивально-ігровими. Вони призначені для тих дітей, які лише починають знайомитись з навколишнім світом та говорити. Серія складається з шести книг. Для аналізу ми обрали видання «У лісі біля річки» та «Що я вмію».

Книжка має ілюстрації та римований текст. Разом з батьками розглядаючи малюнки, промовляючи римовані тексти, у формі гри можна ознайомитись з явищами та предметами навколишнього світу, розвинути дрібну моторику, слухове сприймання, зорову увагу. Повторювання звуконаслідувальних слів стимулюватиме дитину до усвідомленого говоріння, сприятиме розвитку активного мовлення. Рекомендовано для дітей від 1-го року.

Першою для аналізу ми обрали книгу «Що я вмію» (Додаток Ж). За допомогою ілюстрацій дитина має показати те, що на них зображено. Сказати і показати: як дути в дудочку, як малювати ялинку, як різати ножицями, як бити в барабан, як складати пазли, як забити молотком гвіздок, як спекти пиріжок, як їхати на велосипеді. Приклад однієї із сторінок даного видання можна побачити в Додатку Ж.

Наступна книга з цієї серії «У лісі біля річки» (Додаток З). Побудована за таким самим принципом як і книжка «Що я вмію». Відмінність з попереднім виданням це те, що має сказати і показати дитина: як хлюпає водичка, як виглядає рибка з річки, як ходить черепаха, як літає лелека, як співає жаба, як рухається змія, як шумить вітер, як падає з дерева листя, як падає шишка, як дзижчать жуки, як літає сова, як махає крилами, як товче дятел, як лазить павук. Приклад однієї із сторінок даного видання можна побачити в Додатку З.

Для кращого аналізу видання в таблиці 3.5 наведено характеристики видання за критеріями.

Таблиця 3.5

Характеристика видання «У лісі біля річки» та «Що я вмію»

Цільове призначення	Розвивальна
Читацька адреса	Молодший дошкільний вік від (0 до 3-х років)
Специфіка матеріальної побудови	Книжкове видання
Періодичність виходу	Серіальне
Знакова природа інформації	Текстове + ілюстрації
Шрифт (текст)	Для цього віку кегель шрифту є добре підібраним, його легко прочитати
Ілюстрації	Ілюстрації якісні та не спотворені
Вид книжки-іграшки	Книжка-малювальна
Розмір (формат) видання	120x130 мм

Продовження табл. 3.5

Папір (матеріал) видання	Картон + ламінування
Кількість сторінок	20
Вплив на яку саме діяльність дитини	Допомагає дитині почати швидше говорити та розвиває дрібну моторику

Отже, серія книг видавництва «Навчальна книга – Богдан» «Агусики вчаться говорити» дає змогу дітям дізнатися про навколишній світ. Цю книгу необхідно читати з участю дорослих. На кожній сторінці є римований текст, основна ілюстрація на якій зображена дія та збоку внизу можна побачити ілюстрацію рухів які має повторити дитина. Усі ілюстрації є якісними та не спотвореними.

Наступне видання видавництва «VIVAT» «Чий голосок. Перші слова» (Додаток І). Це книга з серії «Розумна дитина», в яку входить ще п'ять книг. Книжки цієї серії мають на меті розвинути мовлення й увагу дитини з безпосередньою взаємодією з дорослими.

У цьому виданні присутні ілюстрації та текст. Наприклад ілюстрація собаки і збоку написано «Собака» (Гав-гав), «Кішка» (Няв), «Мишки» (Пі-пі-пі), «Півень» (Ку-ку-рі-ку), «Качка» (Кря-кря), «Жаба» (Ква-ква), «Жук» (Ж-ж-ж), «Курчата» (Пі-пі-пі), «Порося» (Рох-рох), «Їжак» (Фр-фр), «Змія» (Ш-ш-ш), «Лев» (Р-р-р-р), «Горобець» (Цінь-цвірінь), «Баран» (Бе-е-е), «Корова» (Му-у-у), «Бджоли» (Дж-ж-ж-ж), «Кінь» (Іго-го), «Сова» (Пугу-пугу). Приклад однієї із сторінок даного видання можна побачити в Додатку І.

Для кращого аналізу видання в таблиці 3.6 наведено характеристики видання за критеріями.

Таблиця 3.6

Характеристика видання «Чий голосок. Перші слова»

Цільове призначення	Розвивальна
Читацька адреса	Молодший дошкільний вік від (0 до 3-х років)

Продовження табл. 3.6

Специфіка матеріальної побудови	Книжкове видання
Періодичність виходу	Серіальне
Знакова природа інформації	Текстове + ілюстрації
Шрифт (текст)	Для цього віку кегель шрифту є добре підібраним, його легко прочитати. Також знизу кожної сторінки розміщений шрифт меншого кегля для читання батькам
Ілюстрації	Ілюстрації якісні та не спотворені
Вид книжки-іграшки	Книжка-малятко
Розмір (формат) видання	19,5x21 см
Папір (матеріал) видання	Картон + ламінування
Кількість сторінок	8
Вплив на яку саме діяльність дитини	Допомагає дитині почати швидше говорити та розвиває увагу

Видавництво «Мандрівець» має розвивальну серію Добра Книжечка. Для аналізу ми обрали книги для дітей віком від 3-6 місяців, від 1-1,5 років та від 2,5-3 років.

Розглянемо перше видання для віку від 3-6 місяців (Додаток К). Це видання зосереджене на тому щоб розвинути здатність до розпізнавання кольорів. У цьому віці кришталіки лише починають правильно функціонувати, проте гострота зору все одно залишається слабкою. Дитина віддає перевагу контурам та контрастам. Починає розрізняти основні кольори: червоний, блакитний, зелений, жовтий. Увагу зосереджує на тих малюнках, елементи яких розміщені ближче один до одного. Приклад однієї із сторінок даного видання можна побачити в Додатку К.

Видання для віку від 1-1,5 років має взято за основу короткі та прості завдання (Додаток Л). Основна думка тексту книжки це звичайні буденні історії з життя. На кожному малюнку з'являються деталі, які показують саму

подію. В цей вік дитина показує пальцем на ілюстрації, намагається наслідувати різні звуки. Знає деякі слова, і щоб ще краще розвинути і мислення і мовлення дитини необхідно разом з батьками читати книги. Приклад однієї із сторінок даного видання можна побачити в Додатку Л.

Остання книжка для віку від 2,5-3 років (Додаток М). Книга призначена для розвитку причинно-наслідкового мислення. Книжка має багато діалогів і звуконаслідувальних слів. У цей вік дитина починає розуміти поняття, пов'язані із плином часу: зараз, учора, завтра. В дитини під час прочитання книги можуть виникати питання: «Що?», «Як?», «Чому?», «Коли?». Приклад однієї із сторінок даного видання можна побачити в Додатку М.

Для кращого аналізу видання в таблиці 3.7 наведено характеристики видання за критеріями.

Таблиця 3.7

Характеристика видань серії Добра Книжечка

Цільове призначення	Розвивальна
Читацька адреса	Молодший дошкільний вік від (0 до 3-х років)
Специфіка матеріальної побудови	Книжкове видання
Періодичність виходу	Серіальне
Знакова природа інформації	Текстове + ілюстрації
Шрифт (текст)	Кегель шрифту є добре підібраним
Ілюстрації	Ілюстрації підібрані до літератури розвивальної психології
Вид книжки-іграшки	Книжка-малюнок
Розмір (формат) видання	15х15 см
Папір (матеріал) видання	Картон
Кількість сторінок	10
Вплив на яку саме діяльність дитини	Допомагає дитині розрізняти кольори, розкриває механізми відповідних дій та поведінки та допомагає встановлювати причинно-наслідкові зв'язки

Отже, серія книг видавництва «Мандрівець» сприяє пізнавальному розвитку дитини: спостереженні, мисленні та мові. У доборі ілюстрацій та текстів використано літературу з розвивальної психології, яка є її науковою підставою. Усі ілюстрації є якісними та не спотвореними. Ці книги стимулюють мислення дитини, вчать зосереджувати увагу та розвивають уяву. Читання книг не можливе без дорослих, оскільки діти в такому віці ще не вміють читати. Тому, за допомогою дорослих та книги дитина вивчає те що допоможе їй розвиватися.

Наступна книжка видавництва «Школа» у вигляді пазла «Червона Шапочка» із серії «Казка-пазл» (Додаток Н). Читання може легко перетворитися у гру, що зацікавить дитину. Проте основний текст має не коректні для дітей у такому віці вислови. Наприклад на ст. 9: «Отож убили його й розпороли йому череву». І на ст. 10 «А звідти вискочила Червона Шапочка, а за нею й бабуса, живі та здорові!» Додаток. Для дітей у такому віці не доречно писати що вовка і вбили і розпороли йому живіт і звідти вилізли герої. Приклад однієї із сторінок даного видання можна побачити в Додатку Н.

Для кращого аналізу видання в таблиці 3.8 наведено характеристики видання за критеріями.

Таблиця 3.8

Характеристика видання серії Книжка-пазл

Цільове призначення	Розвивальна
Читацька адреса	Молодший дошкільний вік від (0 до 3-х років)
Специфіка матеріальної побудови	Книжкове видання
Періодичність виходу	Серіальне
Знакова природа інформації	Текстове + ілюстрації
Шрифт (текст)	Для цього віку кегель шрифту є добре підібраним. Шрифт є зручним для читання. Розміщений на білому фоні, що не ускладнює процес читання

Продовження табл. 3.8

Ілюстрації	Ілюстрації якісні та не спотворені. Відповідають основному тексту
Вид книжки-іграшки	Книжка-пазл
Розмір (формат) видання	130x130 мм
Папір (матеріал) видання	Картон
Кількість сторінок	20
Вплив на яку саме діяльність дитини	Допомагає у формі гри розвинути моторику рук, уяву

Отже, проаналізувавши дитяче видання «Червона Шапочка», підсумуємо, що поліграфічне та технічне його оформлення є вдалим, а основний текст потребує змін відповідно до вікової категорії цього видання. Видання зацікавить дітей своєю формою, через так звану гру в дітей буде стимул до читання книги.

Видавництво «Ранок» має серію «Відгадай-но», що допомагає розвитку дітей молодшого дошкільного віку. В цій серії є карточки на різні тематики. Наприклад, відгадай-но у лісі, в морі, в селі. Також відгадай машини, милі крихітки, фігури, кольори, наші улюбленці, мої іграшки, тропічні фрукти. Усі карточки мають форму того предмета якому вони відповідають. Всі фігурки скріплені між собою шнурком, на розвороті кожної є загадки.

Для аналізу з цієї серії ми обрали видання «Наш сад» та «Наш город» (Додаток П).

У виданні «Наш сад» є 7 фігур у вигляді фруктів. Це яблуко, персик, абрикос, груша, виноград, диня, кавун. На звороті кожного фрукта є загадка та у дужках написана перевернута відповідь. Приклад однієї із сторінок даного видання можна побачити в Додатку П.

У виданні «Наш город» є також 7 фігур у вигляді овочів (Додаток Р). Це морква, баклажан, цибуля, огірок, перець, помідор, капуста. На звороті

також є загадка та у дужках написана перевернута відповідь. Приклад однієї із сторінок даного видання можна побачити в Додатку Р.

Для кращого аналізу видання в таблиці 3.9 наведено характеристики видання за критеріями.

Таблиця 3.9

Характеристика видань серії Відгадай-но

Цільове призначення	Розвивальна
Читацька адреса	Молодший дошкільний вік від (0 до 3-х років)
Специфіка матеріальної побудови	Книжка-іграшка
Періодичність виходу	Серіальне
Знакова природа інформації	Текстове + ілюстрації
Шрифт (текст)	Для цього віку кегель шрифта є добре підібраним, його легко прочитати
Ілюстрації	Ілюстрації якісні та не спотворені. Підібрані у відповідності до тексту
Вид книжки-іграшки	Книжка-малюнок
Розмір (формат) видання	110x110 мм
Папір (матеріал) видання	Картон
Кількість сторінок	7
Вплив на яку саме діяльність дитини	Допомагає дитині розрізняти кольори, мову та уяву, вивчати за допомогою гри найпростіші предмети та продукти

Наступна серія книг «На дорозі» складається з шести книг у вигляді машин з пасажирами. Це машини таксі, швидкої допомоги, пожежної, трактора, сміттєвоза та поліцейських. Книжка має рухомі колеса, що ще більше зацікавить дітей. Текст видань написаний римою, щоб дитина могла легко засвоїти історію.

Для аналізу ми обрали книгу з серії «На дорозі» «Швидка допомога» (Додаток С). Історія написана від імені швидкої, яка розповідає про свої

обов'язки та історія декількох героїв які потребують допомоги. Також присутнє звуконаслідування. Приклад однієї із сторінок даного видання можна побачити в Додатку С.

Для кращого аналізу видання в таблиці 3.10 наведено характеристики видання за критеріями.

Таблиця 3.10

Характеристика видань серії «На дорозі»

Цільове призначення	Розвивальна
Читацька адреса	Молодший дошкільний вік від (0 до 3-х років)
Специфіка матеріальної побудови	Книжка-іграшка
Періодичність виходу	Серіальне
Знакова природа інформації	Текстове + ілюстрації
Шрифт (текст)	Для цього віку кегель шрифта є добре підібраним, його легко прочитати
Ілюстрації	Ілюстрації якісні, підібрані у відповідності до тексту
Вид книжки-іграшки	Книжка-малюнок
Розмір (формат) видання	165x175 мм
Папір (матеріал) видання	Картон
Кількість сторінок	10
Вплив на яку саме діяльність дитини	Допомагає дитині ознайомитись з тим, що саме роблять рятувальні служби

Ще одна книга для аналізу видавництва «Ранок» у вигляді подушки (Додаток Т). Це книга для найменших, які ще не вміють читати. Казка про ріпку написана у найпростішому варіанті. Приклад однієї із сторінок даного видання можна побачити в Додатку Т.

Для кращого аналізу видання в таблиці 3.11 наведено характеристики видання за критеріями.

Таблиця 3.11

Характеристика видання «Ріпка» видавництва «Ранок»

Цільове призначення	Розвивальна
Читацька адреса	Молодший дошкільний вік від (0 до 3-х років)
Специфіка матеріальної побудови	Книжка-іграшка
Періодичність виходу	Неперіодичне
Знакова природа інформації	Текстове + ілюстрації
Шрифт (текст)	Для цього віку кегель шрифту є добре підібраним, його легко прочитати
Ілюстрації	Ілюстрації якісні, підібрані у відповідності до тексту
Вид книжки-іграшки	Книжка-подушка
Розмір (формат) видання	19х18 см
Папір (матеріал) видання	Тканина
Кількість сторінок	6
Вплив на яку саме діяльність дитини	Допомагає дитині безпечно познайомитись з книгою

Наступна книжка-розкладанка «Лапотунечка» призначена для немовляти (Додаток У). Книга призначена для розвитку та координації зору. Кольори використані у ілюстраціях підібрані з урахуванням вікових особливостей дітей. За основу взято чорний, білий, червоний, зелений, жовтий та синій кольори. Одна сторона книжки виключно чорно-біла, а інша з додаванням кольорів. Такий вид видання призначений для розглядання дитиною ілюстрацій. Приклад однієї із сторінок даного видання можна побачити в Додатку У.

Для кращого аналізу видання в таблиці 3.12 наведено характеристики видання за критеріями.

Таблиця 3.12

Характеристика видання «Лапотунечка» видавництва «Ранок»

Цільове призначення	Розвивальна
Читацька адреса	Молодший дошкільний вік від (0 до 3-х років)
Специфіка матеріальної побудови	Книжка-іграшка
Періодичність виходу	Неперіодичне
Знакова природа інформації	Текстове + ілюстрації
Шрифт (текст)	Текст відсутній
Ілюстрації	Ілюстрації якісні, підібрані у відповідності до вікової категорії
Вид книжки-іграшки	Книжка-розкладанка
Розмір (формат) видання	150x210 мм
Папір (матеріал) видання	Картон
Кількість сторінок	14
Вплив на яку саме діяльність дитини	Допомагає дитині розвинути координацію зору

Отже, проаналізувавши декілька книг для молодшого дошкільного віку видавництва «Ранок» можна зробити висновок, що книга знайомить читача з навколишнім світом, розвиваючи при цьому уяву, допомагають вивчати кольори, мову, найпростіші предмети та продукти.

Остання проаналізована нами книга видавництва «Основи» «Пальчикові змагання» (Додаток Ф). Це видання яке за допомогою гри розвиває увагу та кмітливість. Наприклад розглядаючи книжку дитина повинна намалювати на пальці очі, ніс, рот. Читаючи книжку малюк не тільки слухає, а й сам бере участь у грі. Також у книзі присутні звуконаслідувальні слова. Наприклад, Вжу-у-у-у-х, Уі-і-і-і-і, Бум, Бамц та багато інших. Приклад однієї із сторінок даного видання можна побачити в Додатку Ф.

Для кращого аналізу видання в таблиці 3.13 наведено характеристики видання за критеріями.

Таблиця 3.13

Характеристика видання «Пальчикові змагання» видавництва «Основи»

Цільове призначення	Розвивальна
Читацька адреса	Молодший дошкільний вік від (0 до 3-х років)
Специфіка матеріальної побудови	Книжка-іграшка
Періодичність виходу	Неперіодичне
Знакова природа інформації	Текстове + ілюстрації
Шрифт (текст)	Для цього віку кегель шрифту є добре підібраним, його легко прочитати
Ілюстрації	Ілюстрації якісні
Вид книжки-іграшки	Пальчикова книжка
Розмір (формат) видання	150x210 мм
Папір (матеріал) видання	Картон
Кількість сторінок	14
Вплив на яку саме діяльність дитини	Допомагає дитині розвинути увагу, уяву та кмітливість

Проаналізувавши видання розвивальної літератури різних видавництв та серій бачимо що кожна з книжок має певний вплив на розвиток дитини. Більшість розвивальної літератури випускають серіями. Наприклад серія про тварин чи машин.

Всі книги без виключень мають ілюстрації. При виборі ілюстрацій для серії Добра Книжечка видавництва «Мандрівець» враховували відповідності ілюстрацій до літератури розвивальної психології.

Усі з проаналізованих книг мають якісне поліграфічне відтворення. Зокрема всі книги, окрім, книжки-подушки виготовлені з твердого картону.

Кути книги є заокругленими що гарантує безпеку під час гри дитиною з книгою. Деякі з книг додатково про ламіновані.

Весь текст який присутній у виданнях є з кеглем більше ніж 12, що є правильним для підготовки дитячих видань. Текст розміщений на такому фоні, що є зручним для прочитання.

Загалом аналіз видань показав, що література для дітей віком від 0 до 3-х років зосереджена на розвитку у дітей уяви, мовлення, уваги, моторики, пам'яті та демонстрації почутого або ж побаченого.

3.3 Покращення видань для дітей молодшого дошкільного віку

Розвивальна література для дітей молодшого дошкільного віку (від 0 до 3-х років) сьогодні розвивається досить активно, тому говорити зараз про її подальший розвиток необхідно.

Багато видавництв попри випуск основних видань, на яких спеціалізуються чимало років, починають видавати серії саме розвивальної літератури. Ринок дитячої літератури насичений – є вибір і щодо змісту, й оформлення, мови й ціни. Є книги за 30 гривень, а є такі ціна яких складає понад 200 гривень.

Однак слід зазначити, що наявність застарілих нормативних документів, щодо виготовлення книжкової продукції для дітей, може негативно впливати на процес створення книги. Адже немає певних норм щодо цієї вікової категорії.

Щодо матеріалів з яких виготовлено даний вид літератури, то більшість книг виготовлені з твердого картону, проте в деяких виданнях з тривалим використанням починають псуватися краї (картон розшаровується). Тому для покращення якості видань рекомендуємо їх ламінувати, як вже роблять деякі видавництва. Це позитивно вплине на термін використання книг.

Папір, що застосовується в поліграфії повинен:

- мати однорідну рівномірну структуру, добре сприймати друкарську фарбу;

- бути світлостійким і непрозорим, мати однорідний колір;
- мати достатньо механічну міцність;
- бути хімічно інертним;
- мати чисту поверхню з мінімальною засміченістю, без складок, зморшок і механічних пошкоджень;
- не мати статичної електрики.

Видання повинно бути міцно зброшурованим, з твердими та яскравими обкладинками.

Надалі можна урізноманітнити засоби і способи оформлення і поліграфічного виконання видань для дітей, що сприятиме ще більшій комунікації з юним читачем.

Необхідне створення та впровадження класифікації дитячих видань, зокрема молодшого дошкільного віку. Також відсутність визначень щодо дитячої літератури в Україні впливає негативно на наукову діяльність.

Текстовий матеріал як правило має малий обсяг, проте є книги які призначені для читання дорослими дітям. В таких книгах максимальну увагу потрібно приділяти основному тексту, адже під час аналізу видань було виявлено не коректні для дітей у віці від 0 до 3-х років вислови.

Текстовий матеріал видання та його ілюстрації мають мати оптимальне співвідношення. Їхнє розміщення на сторінці та протягом усього видання повинно здійснюватися з урахуванням психофізіологічних особливостей дітей.

Доцільно застосовувати жирний та напівжирний шрифт. Цим досягається краще сприйняття матеріалу, викладеного в виданні, та захист очей дитини від надмірного напруження та втоми.

Використані ілюстрації у аналізованих виданнях не є спотвореними, проте підбирати їх слід відповідно до психологічної літератури. Адже в цей вік формується думка дітей щодо навколишнього світу і не правильно підібране зображення може викривити дійсність. Усі зображені реальні

істоти не мають бути більших розмірів, іншої форми чи кольору, ніж вони є насправді.

Зображення повинні мати оптимальні просторові і тимчасові характеристики (яскравість, контраст, колір, структура співвідношення елементів). Фон, на якому розміщені об'єкти, повинний бути розвантажений від зайвих деталей; малюнки повинні бути виконані в насичених кольорах (бажано використовувати жовто-, червоно-, жовтогарячі та зелені тони).

Створення розвивальної літератури для дітей молодшого дошкільного віку сприяє розвитку дитини, забезпечує формування уявлення дитини про світ, знайомить його з предметами, природою, усім, що його оточує. Тому для ще кращого результату роботи необхідно залучення широкого кола психологів та редакційного колективу високої кваліфікації, який має багаторічний досвід роботи зі створення подібних видань.

Отже, в науці є необхідність і перспектива подальшого дослідження означеної теми.

ВИСНОВКИ

Сьогодні на книжковому ринку стала актуальною розвивальна література для дітей від 0 до 3-х років, тому наукове дослідження цієї теми є необхідним.

Зробивши аналіз не лише видавництва і самої літератури, а ще й теоретичної частини за допомогою якої створюється цей вид видання, можна дійти висновку, що в Україні немає належного наукового дослідження на цю тему.

Чіткої типології щодо видань для дітей від 0 до 3-х років немає, проте для нашої роботи ми опирались на класифікацію науковиці Емілії Огар. Класифікація та визначення що таке дитяча література в державних документах відсутні.

У ДСТУ 3017-95 «Видання. Основні види. Терміни та визначення» за матеріальною конструкцією дається визначення що таке книжка-іграшка. Саме цей вид дитячої розвивальної літератури ми досліджували.

Книжки-іграшки поділяються на різні види й кожен тип іграшкових книжок призначений для виконання своєї індивідуальної функції, яка пов'язана з розвитком певних навичок у дитини.

Нормативні документи, які присутні для створення видань є застарілими у зв'язку з цим виготовлення книг для дітей не завжди відбувається з урахуванням норм та правил гігієни, що згодом буде небезпекою для малят.

Основною структурною одиницею розвивальної літератури є ілюстрації. Саме вони допомагають дітям познайомитись зі світом, розвиваючи при цьому уяву, мовлення, моторику, увагу, сприйняття та зорову координацію.

Однією з головних вимог до ілюстрацій є якісне поліграфічне відтворення і їх підбір з урахуванням особливостей психічного розвитку дітей в молодшому дошкільному віці. Підбір ілюстрацій слід робити з

психологом та для найменших читачів використовувати ті кольори, які найменше будуть впливати на нервову систему малюків.

Робота над розвивальною літературою має свої особливості, тому редактор має без спотворення дійсності в доступній формі передати читачу інформацію про навколишній світ. Для редактора важливо детально розібратися в суті запропонованої концепції, виявити основні складові задуму майбутнього видання.

Видавництва, які видають лише розвивальну літературу для дітей від 0 до 3-х років ми не знайшли. Проте, проаналізували сім українських видавництв, які видають такий вид літератури. Це видавничий дім «Школа», видавництво «Мандрівець», «Навчальна книга – Богдан», «Книжкова хата», «Ранок», «АССА» та «VIVAT». Найбільший відсоток від загальної кількості продукції розвивальна література переважає у видавництві «Книжкова хата».

Предметом нашого дослідження стала розвивальна література для дітей молодшого дошкільного віку від 0 до 3-х років) на книговидавничому ринку України.

Проаналізовано дев'ятнадцять книг («Хтосики»; «Хтосики два-с»; «Хтосики три-с»; «Корови», «Кролики», «Кури»; «У лісі біля річки», «Що я вмію»; «Чий голосок. Перші слова»; Серія «Добра Книжечка» для дітей віком 3-6 місяців, 1-1,5 року, 2,5-3 роки; «Червона шапочка»; «Наш сад», «Наш город», «На дорозі. Швидка допомога», «Ріпка»; «Лапотунечка»; «Пальчикові змагання».

За цільовим призначенням видання є розвивальними. За читацькою адресою для молодшого дошкільного віку від 0 до 3-х років.

Кожна з книг маю за мету вплинути на певну діяльність в житті дитини. Аналізовані нами книги допомагають не тільки ознайомити читача з навколишнім світом, а й допомагають вивчити тварини та візуально запам'ятати які вони на вигляд, вивчати особливості тієї чи іншої тварини, допомагають почати швидше говорити та розвивають дрібну моторику,

увагу, розкривають механізми відповідних дій та поведінки та допомагають встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

За допомогою книг можна вивчити кольори, мову, за допомогою гри найпростіші предмети та продукти. Ознайомитись з тим, що саме роблять рятувальні служби, розвинути координацію зору та кмітливість.

Ми проаналізували книги та продемонстрували їх типові характеристики, а саме: цільове призначення, читацьку адресу, специфіку матеріальної побудови, періодичність виходу, знакову природу інформації, шрифт (текст), ілюстрації, який це вид книжки-іграшки, розмір (формат) видання, папір (матеріал) видання та кількість сторінок. Додатково описали, який саме матеріал присутній в книжках, навели приклади сторінок в додатках.

Для покращення розвивальної літератури дали рекомендації: зробити новішу систему нормативних документів, створення єдиної класифікації дитячих видань, використовувати картон кращої якості, ретельніше читання редактором основного тексту та підбір ілюстрацій з участю психолога.

Поставлені нами завдання, а саме дати характеристику дитячій літературі у сучасному літературному дискурсі, дослідити психологічні особливості впливу книг на дітей віком від 0 до 3-х років, проаналізувати особливості ілюстрацій у таких виданнях, схарактеризувати українські видавництва, які видають книги для дітей молодшого дошкільного віку, проаналізувати розвивальну літературу для дітей було вдало виконано.

Вивчати дитячу літературу слід на конкретному виданні. Адже це живий приклад того в якому саме стані є теперішні книги для найменших.

Дитяча література є важливою, бо з неї розпочинається знайомство зі світом. Книги мають бути безпечними для дітей та видаватися без недоліків. А для того, щоб дізнатися, які саме є неточності слід вивчати це питання ще глибше.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Agnieszka Starok. Серія Добра Книжечка для дітей віком 1-1,5 роки. Тернопіль : Мандрівець, 2018. 10 с.
2. Agnieszka Starok. Серія Добра Книжечка для дітей віком 2,5-3 роки. Тернопіль : Мандрівець, 2018. 10 с.
3. Agnieszka Starok. Серія Добра Книжечка для дітей віком 3-6 місяців. Тернопіль : Мандрівець, 2018. 10 с.
4. Антонова С., Васильев В., Жарков И. Редакторская подготовка изданий: [учебник]. URL: <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook082/01> (дата звернення 03.05.2021).
5. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля» / за заг. ред. О. В. Низковської. 256 с.
6. Бомон Е. Хто це? Корови. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2017. 14 с.
7. Бомон Е. Хто це? Кролики. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2017. 14 с.
8. Бомон Е. Хто це? Кури. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2017. 14 с.
9. Борисова Н. Особливості літератури для дітей та юнацтва : тематика, проблематика. Матеріали Регіональної студентської науково-практичної конференції Вип. 2. Вінниця : ВДПУ, 2020. 18 с.
10. Вернигора Н. Книжка для дітей як основне джерело формування загальнолюдських цінностей. Current issues of mass communication. 2013. Issue 14. 87-90 с. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmk_2013_14_19 (дата звернення 16.03.2021).
11. Вернигора Н. Особливості літературного редагування творів для дітей. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Сер. : Журналістика. Київ, 2010. С. 50-53.

12. Віщук О. Участь редактора у виборі тем для дитячих текстів. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 4. С. 7-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2014_4_3 (дата звернення 02.04.2021).
13. Віщук О. Форми професійної комунікації редактора з авторами-дітьми. *Вісник Книжкової палати*. 2013. № 9. С. 6-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2013_9_3 (дата звернення 07.11.2020).
14. Вовк О. Основні завдання української дитячої літератури (роздуми над проблемою). *Актуальні проблеми слов'янської філології*. Серія: Лінгвістика і літературознавство: Між. вуз. зб. наук. ст. 2009. Вип. XX. С. 242-249.
15. Вовк У. Поняття дитячої літератури та її художня специфіка. *Вісник Національного університету «Львівська Політехніка»*. Львів : Національний університет «Львівська Політехніка», 2002. № 453. С. 352–356.
16. Гавура О. Дитяча книга і дитяче читання: шляхи формування компетентного читача. Теорія літератури і гуманітарні студії : збірник наукових праць з нагоди сімдесятип'ятиріччя доктора філологічних наук, професора, академіка Академії вищої школи України Романа Гром'ка. *Studia methodologica*. Вип.34. Тернопіль : ТНПУ, 2012. С. 57-63.
17. Гнідець У. Сучасна література для дітей та юнацтва : самобутній феномен в історії розвитку літератури. *Педагогічна освіта : теорія і практика*. 2012. Вип. 11. С. 134-140.
18. Державні санітарні правила і норми. Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей : ДСанПіН 5.5.6-138—2007. [На заміну ДСанПіН 5.5.6.084—2002 ; чинний від 2007—02—09]. (Національний стандарт України).
19. Доркену А. Колекція «Мініатюрні книги» у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського. *Вісник Книжкової палати*. 2013. № 11. С. 14-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2013_11_5 (дата звернення 12.04.2021).

20. ДСТУ 29-62002. Видання для дітей. Поліграфічне виконання. Загальні технічні вимоги. [Чинний від 2002.08.01]. Київ, 2002.
21. ДСТУ 3017-95 Видання. Основні види. Терміни та визначення. URL: https://ntb.pstu.edu/images/N-rabotniku/DSTU_3017_95.pdf (дата звернення 12.04.2021).
22. Дуткевич Т. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2012. 423 с.
23. Зімакова Л. Сучасна дитяча книга у комунікативно-мовленнєвому розвитку дитини. *Педагогіка та психологія*. 2016. Вип. 54. 84-96 с. URL: <http://oaji.net/articles/2017/1054-1484134006.pdf> (дата звернення 18.11.2021).
24. Качак Т. Література для дітей та юнацтва: проблеми методології дослідження. Літератури світу: поетика, ментальність і духовність. 2017. Вип. 10. С. 22-34.
25. Гавенко С., Мартинюк М. Кваліметричний аналіз поліграфічного виконання дитячих видань українського книжкового ринку. *Вісник Книжкової палати*. 2011. № 2. С. 15-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2011_2_4 (дата звернення 18.10.2020).
26. Кизилова В. Дитяча література : стан, проблеми, перспективи. Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство: Міжвуз. зб. наук. ст. 2009. Вип. XX. 237-241 с. Бібліогр.: 8 назв. укр.
27. Кизилова В. В. Українська література для дітей та юнацтва : новітній дискурс : навчально-методичний посібник для студ. вищих навч. закл. Старобільськ : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с.
28. Композиция изданий : Особенности проектирования различных типов изданий: [учебное пособие] под ред. С. М. Болховитиновой. URL: <http://www.hi-edu.ru/ebooks/xbook095/01/index.html> (дата звернення 14.04.2021).

29. Контрастна книжка для немовляти : Лапотунечка. Харків : Ранок, 2017. 12 с.
30. Литвиненко О. Особливості видавничого асортименту мультимедійної дитячої продукції в Україні. *Вісник Книжкової палати*. 2010. № 12. С. 10-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2010_12_2
31. Літературознавчий словник-довідник. 2-ге вид., випр., допов. Київ: Академія, 2007. 751 с.
32. Назаркевич Є. Художні засоби створення дизайну видань для дітей із використанням особливостей стерео і варіозображень. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 9. С. 6-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2012_9_2 (дата звернення 12.03.2021).
33. Огар Е. Критичний дискурс довкола дитячої книги (на сторінках спеціалізованих часописів). Зб. пр. Н.-д. центру періодики. 2005. Вип. 13. С. 396-409 : бібліогр.: 31 назв. укр.
34. Огар Е. Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки : навч. посіб. для студ. вузів. Львів : Аз-Арт, 2002. 158 с.
35. Огар Е. Типологічний аналіз сучасної книги для дітей . Львів : Львівська наук. б-ка ім. В. Стефаника, 1999. № 6. С. 371–384.
36. Павелків Р., Цигипало О. П. Дитяча психологія. 2-ге видання, виправлене. Київ : «Академвидав», 2015. 400 с. URL: <https://academia-pc.com.ua/product/51> (дата звернення 18.12.2021).
37. Панько О. Психологічні домінанти дитячої літератури: читацька рецепція. Султанівські читання: збірник статей актуальних проблем літературознавства в компаративних вимірах. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2014. Вип. III. С. 59-68.
38. Петренко О. Статистика друку сучасної дитячої книги в Україні. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 12. С. 9-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2015_12_3 (дата звернення 18.04.2021).
39. Ранній розвиток дитини — право кожного : зб. матеріалів Всеукраїнського форуму (м. Київ, 20 квітня 2019 р.). Міністерство освіти і

науки України, Національний еколого-натуралістичний центр. К. : НЕНЦ, 2019. 123 с.

40. Ріпка. Харків : Ранок, 2006. 6 с.

41. Рожнів В. Агусики вчаться говорити. У лісі біля річки. Тернопіль : Навчальни книга – Богдан, 2017. 20 с.

42. Рожнів В. Агусики вчаться говорити. Що я вмію. Тернопіль : Навчальни книга – Богдан, 2017. 20 с.

43. Сергеєнкова О., Столярчук О., Коханова О. П., Пасека О. В. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 376 с.

44. Січкарь О. Історія, стан і перспективи розвитку української літератури для дітей і про дітей. Літературознавчі обрії. Праці молодих учених. Випуск 18. Київ : Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. 2010. С. 197-201.

45. Сонечко І. На дорозі. Швидка допомога. Харків : Ранок, 2019. 10 с.

46. Сонечко І. Наш город. Харків : Ранок, 2011. 7 с.

47. Сонечко І. Наш сад. Харків : Ранок, 2011. 7 с.

48. СОУ 18.1-02477019-11:2014 «Поліграфія. Видання для дітей. Загальні технічні вимоги». URL: <http://old.mon.gov.ua/files/normative/2014-06-25/2508/nmo-738.pdf> (дата звернення 12.04.2021).

49. Тимошик М. Книга для автора, редактора, видавця : практичний посібник. 2-ге вид., стереотипне. Київ : Наша культура і наука, 2006. 560 с.

50. Тюлле Е. Пальчикові змагання. Київ : Основи, 2017. 14 с.

51. Фіялка С., Наумчук В. Урахування психологічних особливостей дошкільнят під час підготовки мультимедійних інтерактивних дитячих видань. *Вісник Книжкової палати*. 2017. № 9. С. 6-9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2017_9_3 (дата звернення: 14.02.2021).

52. Хтосики. Київ : Книжкова хата, 2010. 18 с.

53. Цалапова О. Таксономія української літературної казки доби модернізму (кінець XIX поч. XX ст.). Міжвуз. збірник наукових ст. Випуск XX. Донецьк : Юго-Восток., 2009. С. 325-333.

54. Чайдак Д. Дитяча література – невідомна складова всієї літератури. URL: <https://fs.naurok.com.ua/uploads/files/130998/113989.pdf> (дата звернення: 20.03.2021).
55. Червона Шапочка. Харків : Школа, 2016. 20 с.
56. Чий голосок. Перші слова. Київ : VIVAT, 2021. 8 с.
57. Чубач А. Хтосики два-с. Київ : Книжкова хата. 32 с.
58. Чубач А. Хтосики три-с. Київ : Книжкова хата. 32 с.
59. Чумак В. Вікова психологія : навч. посіб. Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2015. 192 с.
60. Шулькова К. І. Тенденції розвитку дитячої літератури кінця XX – початку XXI століття. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Сер. : Філологічні науки. 2015. Вип. 5. С. 294-303. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nzbdpufn_2015_5_40 (дата звернення: 17.11.2020).

ДОДАТКИ

Приклад сторінки книжки «Хтосики» видавництва «Книжкова хата»

Приклад сторінки книжки «Хтосики два-с» видавництва «Книжкова хата»

Приклад сторінки книжки «Хтосики три-с» видавництва «Книжкова хата»

Приклад сторінки книжки «Хто це?» Корови
видавництва «Навчальна книга – Богдан»

Приклад сторінки книжки «Хто це?» Кролики
видавництва «Навчальна книга – Богдан»

*Приклад сторінки книжки «Хто це?» Кури
видавництва «Навчальна книга – Богдан»*

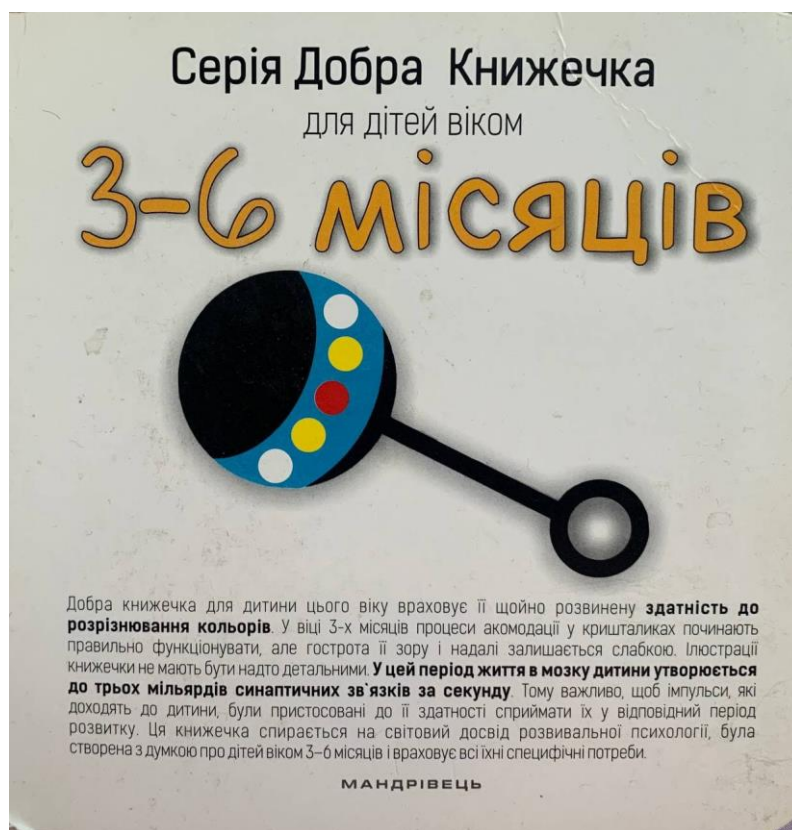
*Приклад сторінки книжки «Що я вмію»
видавництва «Навчальна книга – Богдан»*

*Приклад сторінки книжки «У лісі біля річки»
видавництва «Навчальна книга – Богдан»*

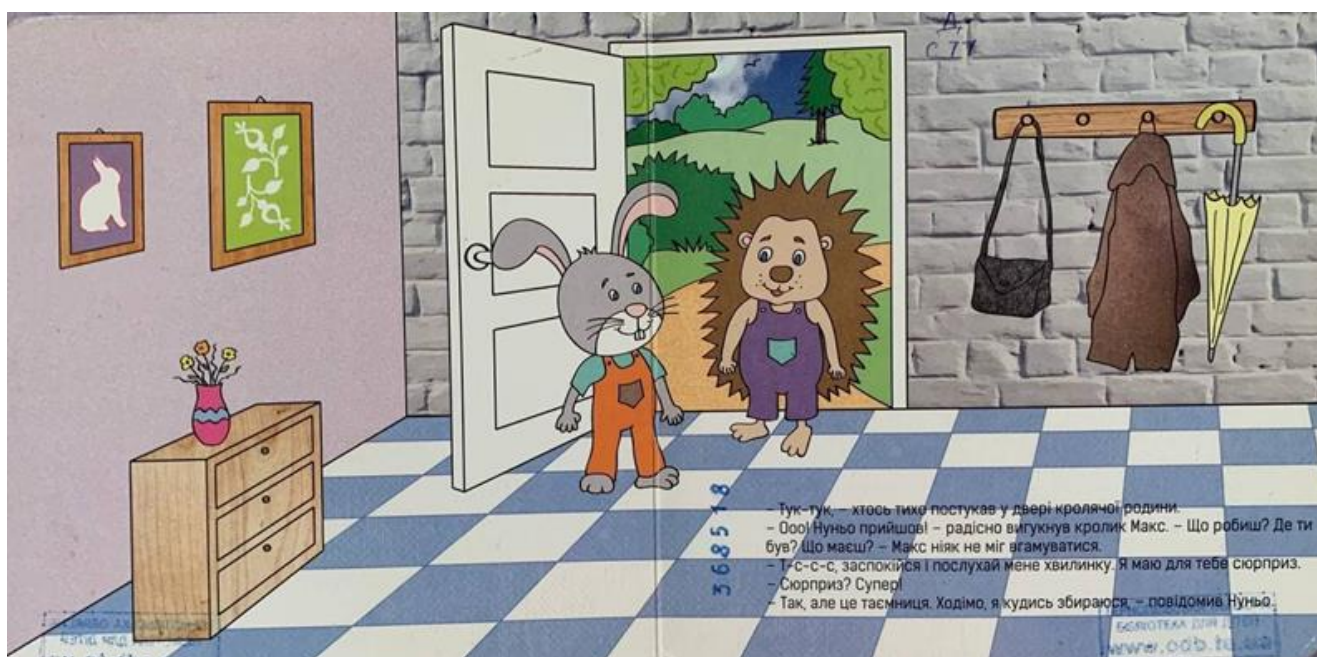
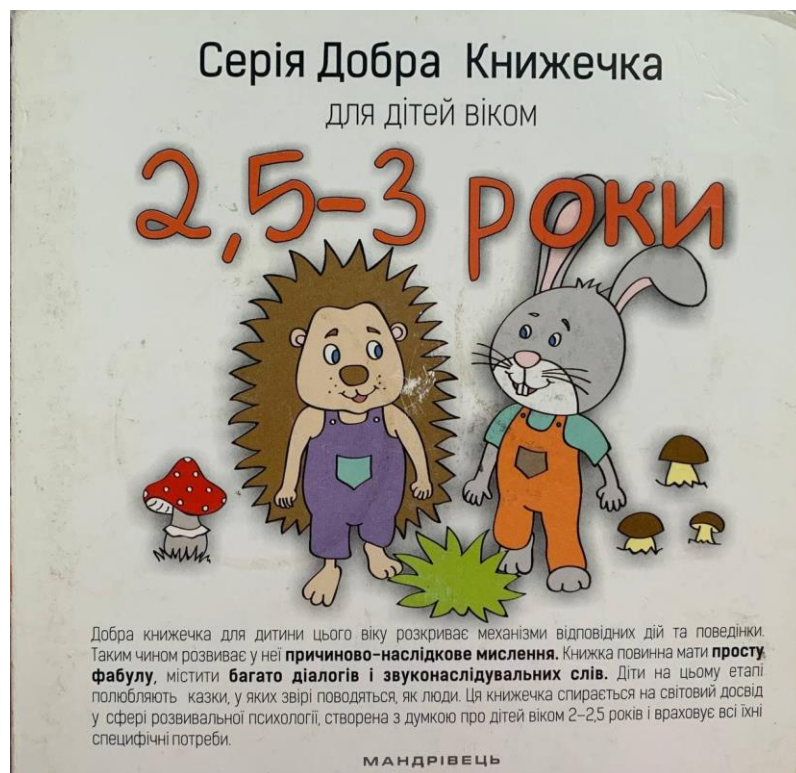
*Приклад сторінки книжки «Чий голосок. Перші слова»
видавництва «VIVAT»*

Приклад сторінки книжки «Серія Добра Книжечка для дітей віком 3-6 місяців» видавництва «Мандрівець»

Приклад сторінки книжки «Серія Добра Книжечка для дітей віком 1-1,5 року» видавництва «Мандрівець»

Приклад сторінки книжки «Серія Добра Книжечка для дітей віком 2,5-3 роки» видавництва «Мандрівець»

Приклад сторінки книжки «Червона Шапочка» видавництва «Школа»

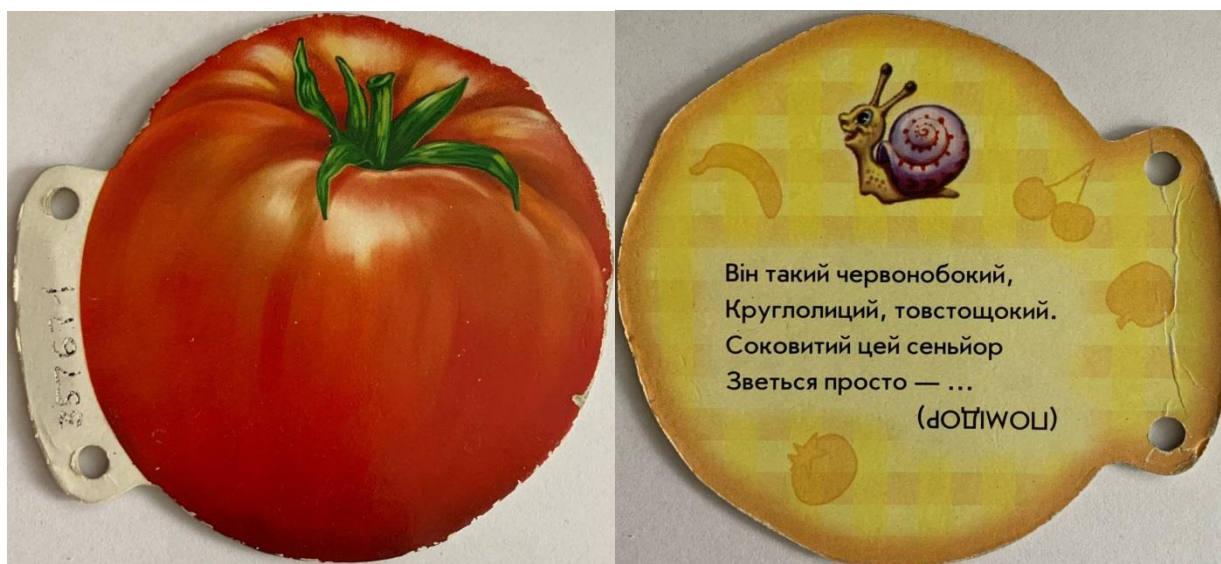
YAKABOO.UA

Приклад фігури «Наш сад» видавництва «Ранок»

YAKABOO.UA

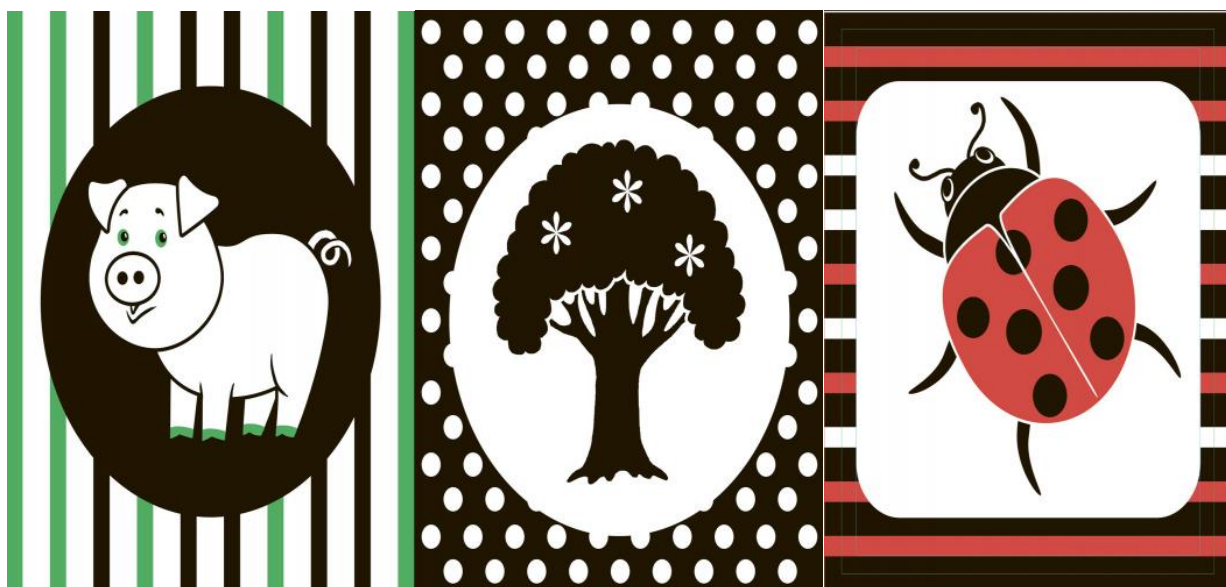
Приклад фігури «Наш город» видавництва «Ранок»

Приклад сторінки книжки «Швидка допомога» видавництва «Ранок»

Приклад сторінки книжки-подушки «Ріпка» видавництва «Ранок»

*Приклад сторінок книжки-розкладанки «Лопотунечка»
видавництва «Ранок»*

Приклад сторінки книжки «Пальчикові змагання» видавництва «Основи»